

BƏYANATLAR

- ❖ Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Sədri Elmira Qafarovanın bəyanatı (20 yanvar 1990-cı il)
- ❖ 1990-cı il yanvarın 19-20-də Bakı şəhərində baş vermiş hadisələrin ilkin təhqiqi haqqında Azərbaycan SSR Ali Soveti istintaq komissiyasının bəyanatı (11 fevral 1990-cı il)
- ❖ AMEA-nın İnsan Hüquqları İnstitutu, əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyasının birgə bəyanatı (2004-cü il)
- ❖ Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin bəyanatı (19 yanvar 2004-cü il)
- ❖ Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 17-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (19 yanvar 2007-ci il)
- ❖ Azərbaycanın İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili 20 Yanvar faciəsinin 18-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanat qəbul etmişdir (20 yanvar 2008-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 19-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (14 yanvar 2009-cu il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 20-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (18 yanvar 2010-cu il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 22-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (19 yanvar 2012-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 23-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (17 yanvar 2013-cü il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 24-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (16 yanvar 2014-cü il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 25-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (15 yanvar 2015-ci il)
- ❖ Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi 20 Yanvar faciəsinin 25-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (16 yanvar 2015-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 26-cı ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (15 yanvar 2016-cı il)
- ❖ Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi 20 Yanvar faciəsinin 26-cı ildönümü ilə bağlı bəyanat yayıb (19 yanvar 2016-cı il)
- ❖ ABŞ Konqresində 20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə bağlı bəyanat verilib (30 yanvar 2016-cı il)
- ❖ ABŞ konqresmeni 20 Yanvar və Xocalı faciələrinin ildönümləri ilə bağlı bəyanatla çıxış edib (4 fevral 2016-cı il)
- ❖ Azərbaycan ombudsmanı 20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar beynəlxalq qurumlara bəyanat ünvanlayıb (13 yanvar 2017-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 28-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (12 yanvar 2018-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 29-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (11 yanvar 2019-cu il)
- ❖ Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsman) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 30-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (14 yanvar 2020-ci il)

- ❖ Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 31-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (11 yanvar 2021-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 32-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (19 yanvar 2022-ci il)
- ❖ Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 33-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (19 yanvar 2023-cü il)
- ❖ Ombudsman 20 Yanvar faciəsinin 34-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanat yayıb (19 yanvar 2024-cü il)
- ❖ Ombudsman 20 Yanvar faciəsinin 35-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanat yayıb (17 yanvar 2025-ci il)

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Sədri Elmira Qafarovanın bəyanatı
(20 yanvar 1990)

Azərbaycan SSR-nin suverenliyinin kobud surətdə pozulması, SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti tərəfindən respublikanın paytaxtı Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət elan edilməsi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan xalqı, respublikanın bütün vətəndaşları adından qəti etirazımı bildirirəm.

Fəvqəladə vəziyyət elan etmək üçün ağır döyüş texnikasından və avtomat silahlardan istifadə olunmaqla dinc əhaliyə qarşı amansız tədbirlər görülmüşdür. Bu işə çoxlu insan tələfatına gətirib çıxarmışdır.

Həlak olanlar arasında gənclər, qadınlar, qocalar, uşaqlar da vardır.

Tam məsuliyyət hissi ilə bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan SSR Ali dövlət hakimiyyəti, inzibati orqanları Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət tətbiq edilməsi barədə qərar qəbul etmişlər. SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti tərəfindən belə bir qərarın qəbul olunmasına dair razılıq verməmişlər.

Tökülən qan üçün bütün məsuliyyət bu qərarı qəbul etmiş və bilavasitə onun icrasını təmin etmiş SSRİ orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin üzərinə düşür.

Azərbaycan xalqı özünün oğlan və qızlarının bu cür faciəli surətdə həlak olmasını heç kəsə bağışlamayacaqdır.

20 yanvar 1990-cı il

**1990-cı il yanvarın 19-20-də Bakı şəhərində baş vermiş hadisələrin ilkin təhqiqi haqqında
Azərbaycan SSR Ali Soveti istintaq komissiyasının bəyanatı
(11 fevral 1990)**

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakı şəhərində dinc əhalinin kütləvi qırğınına səbəb olan, amansızlığına görə dəhşətli cinayətkar hərəkət baş vermişdir. Bu, Azərbaycanın bütün çoxmillətli xalqını dərinəndən sarsıtmışdır.

İttifaq hakimiyyət orqanları ölkənin qanunlarını və beynəlxalq hüquq normalarını sayı almadan, Azərbaycan SSR-in suveren hüquqlarına məhəl qoymadan, SSRİ-nin yaradılması haqqında müqavilənin şərtlərini, SSRİ Konstitusiyasını və Azərbaycan SSR Konstitusiyasını kobudcasına pozaraq, respublikanın ali dövlət hakimiyyəti orqanlarının razılığı olmadan və fəvqəladə vəziyyəti tənzimləyən qanunvericilik aktı olmadan Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasına qeyri-qanuni surətdə qoşunlar yeritmiş və onun paytaxtı Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət elan etmişlər.

Şəhərin sakinləri fəvqəladə vəziyyət tətbiq ediləcəyi haqqında xəbərdar edilməmişdir. Yalnız bu hadisədən 7 saat sonra hərbi komendantın elanı verilmişdir. Əməliyyatda SSRİ-nin quru, hərbi dəniz, hərbi hava və hərbi desant qoşunlarının iri hissələri, həmçinin SSRİ Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin və Daxili İşlər Nazirliyinin xüsusi təyinatlı qoşunları fəaliyyət göstərmişlər. Qeyd olunan hərbi hissələrin və birləşmələrin şəhərə yeridilməsi hərbi qulluqçuların humanizmə zidd, qəddar hərəkətləri ilə müşayiət edilmişdir. Gözə dəyənlərin hamısı həyatdan məhrum edilmişdir, yaşayış evləri və tibb müəssisələri atəşə tutulmuş, təcili yardım maşınları, yoldan keçib gedən və yol kənarında dayanan maşınlar tanklar tərəfindən əzilmiş, yaralılar qətlə yetirilmiş, yerlərdə təcili yardım göstərən tibb işçiləri gülləbaran edilmişlər.

İlkin məlumatlara görə bu günə qədər dinc əhalinin 168 nəfəri ölmüş, 715 nəfəri yaralanmış və bədən xəsarəti almışdır, 400 nəfərdən çox adamın taleyi barədə məlumat yoxdur. Onların arasında qadınlar, qocalar və uşaqlar, azərbaycanlılar, ruslar, tatarlar və yəhudilər vardır. Çoxlarını ölüm mənzillərdə, küçə qapılarında, avtobuslarda və iş yerlərində haqlamışdır. Bu günə qədər yeni qurbanlar və yaralardan ölənlər barədə məlumatlar alınır. Hərbi qulluqçulardan 28 nəfəri ölmüş, 80 nəfəri yaralanmışdır ki, onların çoxu komandanlığın razılaşdırılmamış hərəkətləri nəticəsində öz yoldaşları tərəfindən fəlakətə məruz qalmışdır.

Dan yeri ağaranda bakılıların nəzəri dəhşətli mənzərə ilə qarşılaşdı: dinc əhalinin al qanına boyanmış asfalt, eybəcər hala salınmış cəsədlərin qalıqları, əzilmiş və güllələrdən deşik-deşik olmuş avtomaşınlar, gülləbaran edilmiş yaşayış evlərinin və xəstəxanaların, o cümlədən uşaq xəstəxanasının binaları.

Həmin vaxtda Bakı şəhərində real vəziyyət aşağıdakı amillərlə səciyyələnir:

Birincisi, erməni ekstremist millətçilərinin millətlərarası ədavətin qıçırdılmasına və DQMV-ni Azərbaycan SSR-dən qoparıb ayırmağa yönəldilən qanuna zidd, məqsədyönlü hərəkətləri ardıcıl və müvəffəqiyyətlə həyata keçirmələri və buna SSR İttifaqı tərəfindən adekvat yanaşılmaması. Belə ki, təkcə 1989-cu ilin avqust-dekabr

aylarında 91 dəfə Ermənistan SSR ərazisindən silahlı qrupların Azərbaycan kəndlərinə soxulması və onları atəşə tutması qeydə alınmışdır ki, bunun nəticəsində Azərbaycan SSR-də 52 nəfər ölmüş, 166 nəfər yaralanmışdır.

İkincisi, DQMV-də və onun ətrafında baş verən münaqişənin süni surətdə uzadılması, mərkəz tərəfindən qeyri-müəyyən və həyata qabil olmayan qərarların qəbul edilməsi, konstitusiyaya əsasında birmənalı, konkret qərarlar tələb edən məsələlərdə qarşılıqlı güzəşt əsasında razılaşma taktikasının tətbiq edilməsi.

Üçüncüsü, hələ indiyə qədər də ev və işlə təmin olunmayan, Ermənistan SSR-in ərazisindən zor tətbiq olunmaqla, ölümlə hədələnməklə qovulan 215 min azərbaycanlıdan 80 min nəfərinin Bakı şəhərində olması.

Bütün bunlar respublikada vəziyyətin sabitliyinin pozulmasının başlıca səbəbləri olmuşdur. Bakıda və respublikanın rayonlarında keçirilən yığıncaqlarda, mitinqlərdə SSRİ Konstitusiyasının 81-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müttəfiq respublikanın suveren hüquqlarını qorumaq haqqında öhdəliklərin SSR İttifaqı tərəfindən yerinə yetirilməməsi, respublika rəhbərliyinin Azərbaycan SSR-in ərazi bütövlüyünü təmin etməyə qadir olmadığı bildirilir, onun istefa verməsi tələbləri irəli sürülürdü.

Belə vəziyyətdən istifadə edən cinayətkar ünsürlər yanvarın 13-də əksəriyyəti erməni millətindən çoxlu insan tələfatına səbəb olan talanlar, azgınlıqlar törətdilər. Azərbaycan xalqı, respublikanın zəhmətkeşləri baş vermiş cinayətləri qətiyyətlə pisləyir, onların təşkilatçılarının və icraçılarının ciddi cəzalandırılmasını tələb edirlər.

Bununla belə, Bakı şəhərində və bütövlükdə respublikada yaranmış mürəkkəb vəziyyəti hakimiyyəti zorla ələ keçirmək cəhdləri kimi qiymətləndirmək olmaz. Yuxarıda göstərilən məsələlərin vaxtında və operativ həll edilməsi əvəzinə, onların müəyyən olmayan səbəblərdən uzadılması davam edirdi ki, bu da fitnəkarlıq kimi qiymətləndirilə və təbii ki, gözlənilməyən nəticələrə səbəb ola bilərdi.

Bütün bu hallar qoşunların yeridilməsindəki üsullara və operativ-taktiki hərəkətlərə heç vəchlə bəraət qazandırmır.

Mahiyyətinə görə sovet qoşunlarının Macarıstana və Çexoslovakiyaya soxulması ilə müqayisədə tarixin daha mənfur səhifəsini təşkil edən bu vəhşi əməliyyata qabaqcadan «müharibə meydanına» gələn SSRİ müdafiə naziri D. T. Yazov və SSRİ daxili işlər naziri V. V. Bakatin rəhbərlik etmişlər. Anlaşılmır, təşkilatçılar dinc dövrdə ehtiyatda olanların, özü də Şimali Qafqazdan, ermənilərin sıx yaşadığı rayonlardan səfərbərliyə alınması elanını nə ilə izah edirlər?

Qoşun hissələrinin və birləşmələrinin tanklardan, piyadaların hərbi maşınlarından və zirehli transportyorlardan, həmçinin partlayan gülləsi və ağırlıq mərkəzinin yeri dəyişdirilmiş kütləsi olan odlu avtomat silahlardan istifadə etməsi beynəlxalq hüquq normalarının və sazişlərinin açıq-açıq pozulması deməkdir. Belə yaraların müalicəsi üçün müvafiq təcrübə, avadanlıq, dava-dərman lazımdır. Lakin qanlı cinayətin əsl miqyasının dünya ictimaiyyətindən gizlədilməsi məqsədilə xarici ölkələrin respublikaya lazımı tibbi yardım etmək üçün göstərdikləri bütün cəhdlərin qarşısı qətiyyətlə alındı.

İttifaq dövlət hakimiyyəti orqanlarının, Bakı şəhərinin dinc əhalisinə divan tutulmasının təşkilatçıları və icraçılarının göstərilən hərəkətlərini insan hüquqları barəsində ümumi bəyannamənin, habelə SSRİ

Konstitusiyasının və beynəlxalq hüquq aktlarının aşağıdakı müddələrinin kobudcasına pozulması kimi qiymətləndirmək lazımdır:

— SSRİ Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin 14-cü bəndində nəzərdə tutulduğu kimi, fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edilməsi müvafiq müttəfiq respublikanın Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti ilə mütləq müzakirə olunmasını tələb edir. Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyəti sədrinin bəyanatından görünür ki, Rəyasət Heyəti Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət tətbiq edilməsi barədə belə razılıq verməmişdir;

— 1949-cu il Cenevrə konvensiyasının 1977-ci il iyunun 10-da qəbul edilmiş 11 nömrəli əlavə protokoluna əsasən müharibə aparılması qaydası Cenevrə müqavilələrinin, «Hədsiz zərər vuran və yaxud qeyri-müəyyən hallara səbəb olan adi silahın konkret növlərinin tətbiqinin qadağan edilməsi və məhdudlaşdırılması haqqında» 1981-ci il konvensiyasının qüvvəsi şamil olunmayan bütün silahlı münaqişələrə tətbiq edilir.

Bu konvensiyaları imzalayan Sovet dövləti onlara əməl edilməsi üçün bütün dünya ictimaiyyəti qarşısında bilavasitə məsuliyyət daşıyır.

SSRİ-nin yaradılması haqqında müqaviləni və SSRİ Konstitusiyasını pozaraq SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti «Bakıda fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edilməsi haqqında» SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1990-cı il 19 yanvar tarixli fərmanının qüvvədə olan qanunvericiliyin kobud surətdə pozularaq qəbul edilmiş qərar kimi respublikanın ərazisində qüvvəsinin dayandırılması haqqında Azərbaycan SSR Ali Sovetinin 1990-cı il yanvarın 22-də keçirilmiş fəvqəladə sessiyasının qərarına, fərmanın ləğv edilməsi və qoşunların çıxarılması haqqında vəsətətinə etinasızlıq göstərməkdə davam edir.

Ölkənin dövlət hakimiyyəti orqanlarının Ermənistan SSR-də baş vermiş hadisələrə laqeydliyi nəticəsində Ermənistandan 200 min nəfərdən çox azərbaycanlı kütləvi surətdə qovulmuş, 80 nəfərə yaxın azərbaycanlı ölmüş və itkin düşmüşdür. Azərbaycan SSR-də xüsusi idarə forması tətbiqinin sınaqdan çıxarılması, fəvqəladə vəziyyət elan edilməsi zəhmətkeşlərin haqlı narazılığına səbəb olmuşdur.

Hərbi qulluqçuların ailələrinin köçürülməsi, rusdilli, əhalinin nümayəndələrinin respublikanı tərk etməsi faktları həddən ziyadə təşviş və həyəcan doğurur. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatları və Azərbaycan SSR-dən SSRİ xalq deputatları bu faktları Azərbaycan və rus xalqlarının qardaşcasına qarşılıqlı münasibətlərinə ədavət salmaq cəhdləri kimi qiymətləndirirlər. Biz bildiririk ki, Azərbaycanın və Rusiyanın dostluğu və qardaşlığı, Azərbaycan xalqının respublikanın rusdilli əhalisi ilə beynəlmiləl birliyi sarsılmazdır, bu tarixi nailiyyətimizə heç kəs qəsd edə bilməz.

Bütün yuxarıda göstərilənlər Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət elan edilməsi haqqında SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1990-cı il yanvarın 19-da qeyri-qanuni qəbul etdiyi fərmanına əsasən dinc əhalinin kütləvi qırğınına səbəb olan qoşunların Bakıya yeridilməsini Azərbaycan xalqına qarşı cinayət kimi qiymətləndirməyə əsas verir.

Əldə olan faktları və onların təhlilini nəzərə alaraq Azərbaycan SSR Ali Sovetinin komissiyası lazım bilir:

1. Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyəti ilə məsələni müzakirə etmədən Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət elan etməklə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin SSRİ Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin 14-cü

bəndini kobud surətdə pozması SSRİ Konstitusiyasının, müttəfiq respublikanın suverenliyinin pozulmasına qorxulu nümunə kimi pislənilsin.

2 SSRİ Konstitusiyasını pozaraq Baniada fəvqəladə vəziyyət tətbiq edilməsinə icazə vermiş şəxslərin fərdi məsuliyyəti məsələsinə baxılsın.

3. Qoşunların Bakıya yeridilməsinə bilavasitə rəhbərlik etmiş və bu zaman faciəli nəticələrə səbəb olan antihumanist, qəddar metodlardan istifadə edilməsinə imkan vermiş şəxslərin məsuliyyəti məsələsinə baxılsın.

4. 1990-cı il yanvarın 19-20-də Bakıda baş vermiş hadisələrin mükəmməl təhqiq edilməsi üçün SSRİ Ali Sovetinin deputat komissiyası yaradılsın.

5. SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin bu ilin 15 yanvar tarixli fərmanında nəzərdə tutulmayan Azərbaycan SSR şəhərlərində və rayonlarında fəvqəladə vəziyyət ləğv edilsin və eyni zaman da oradan qoşunlar çıxarılsın, ölkənin ali dövlət hakimiyyəti və idarə orqanları respublikaya dəyən zərərin ödənilməsi haqqında qərar qəbul etsinlər.

Bəyanat 1990-cı il fevralın 11-də Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin iclasında bəyənilmişdir.

**AMEA-nın İnsan Hüquqları İnstitutu, əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla
əlaqədar Dövlət Komissiyasının birgə bəyanatı
(2004)**

Yanvar Azərbaycan xalqının yaddaşına milli azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizə günü kimi həkk olunmuşdur. SSRİ imperiyası həmin gün azadlığı və müstəqilliyi uğrunda mübarizəyə qalxmış Azərbaycan xalqının iradəsini, azadlıq istəyini qan içində boğmaq istədi. Dinc əhaliyə qarşı müxtəlif silahlar tətbiq edilərək divan tutuldu, yüzlərlə, minlərlə vətənpərvər, xalqın azadlığını canından çox istəyən vətən övladı həyatdan məhrum olundu və şikəst edildi. İmperiyanın öz azadlığı, dirçəlişi uğrunda mübarizəyə qalxan xalqa qarşı hərəkətləri dinc əhalinin əmlakının məhvi, qanunsuz həbslər, söz və mətbuat, sərbəst hərəkət azadlığının pozulması ilə müşayiət olundu. Həmin hərəkətlər beynəlxalq hüququn jus cogens prinsiplərinə - ayrı-ayrı dövlətlərin deyil, bütün beynəlxalq birliyin mənafeyinə xidmət edən, yerinə yetirilməsi bütün dövlətlər üçün məcburi (imperativ) sayılan beynəlxalq hüquq normalarına zidd olmaqla onları kobud surətdə pozmuşdur. Beləliklə:

1. Dinc əhaliyə qarşı müxtəlif növlü hərbi texnikadan istifadə etməklə SSRİ dövləti BMT Nizamnaməsində (1-ci, 55 və 56-cı maddələr) ümumi formada təsbit olunmuş, 1948-ci il İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamədə dəqiqləşdirilmiş əsas insan hüquq və azadlıqlarına hörmət, dövlətin həmin hüquqları təmin etməsi, beynəlxalq öhdəliklərin vicdanla yerinə yetirilməsi prinsiplərinə məhəl qoymamışdır;

2. İmperiya 20 Yanvar hadisələri zamanı jus cogens prinsiplərinin tələblərinə zidd olaraq iştirakçısı olduğu 1966-cı il tarixli Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pak-ta əsasən üzərinə götürdüyü öhdəlikləri kobud surətdə pozdu. Paktın 6-cı maddəsində təsbit olunmuş "yaşa-maq hüququ hər bir insanın ayrılmaz hüququdur" öhdəliyinə məhəl qoy-mayan İmperiya silahlı qüvvələri onlarca dinc insanı (uşağı, qadını, qocanı) heç bir səbəb olmadan həyatdan məhrum etmişdir;

3. Paktın 7-ci maddəsində ifadəsini tapmış "heç kəs işgəncələrə, qəddar, qeyri-insani, yaxud onun ləyaqətini alçaldan davranışa və ya cəzaya məruz qalmamalıdır" müddəasının tələbləri pozularaq insan ləyaqətinin kütləvi şəkildə alçaldılması, insanların işgəncələrə məruz qalması, yüzlərlə insanın uzun müddət öz doğmalarından xəbər tuta bilməməsi hallarına yol verilmişdir;

4. Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş cinayət əməllərinin insanların qanunsuz həbsi ilə müşayiət olunması Paktın 9-cu maddəsində ifadəsini tapmış hər bir insanın azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququnun kobud surətdə pozulmasını təsdiq etmişdir;

5. Paktın 10-cu maddəsində ifadə-sini tapmış azadlıqdan məhrum edilmiş bütün şəxslərin humanist davranış, insan şəxsiyyətinin ləyaqətinə hörmət edilməsi hüququna malik olması barədə müddəaya zidd olaraq azadlıqdan qanunsuz olaraq məhrum edilmiş şəxslər uzun müddət gizli saxlanılmış, onlarla qeyri-qanuni rəftara yol verilmişdir;

6. Uzun müddət əhalinin ölkə daxilində sərbəst hərəkətinin məhdudlaşdırılması Paktın 12-ci maddəsinin tələbləri ilə bir araya sığmırdı. İmperiya Azərbaycanda törətdiyi hadisələrə fəvqəladə vəziyyətlə bağlı don geydirməyə çalışsa da, fəvqəladə vəziyyətin özünün elan edilməsi barədə tələbləri də pozulmuşdur;

7. 20 Yanvar hadisələri, həmçinin digər beynəlxalq sənədlərin, o cümlədən 1989-cu il Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyanın, 1984-cü ildə qəbul edilmiş İşgəncələr və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan davranış və cəza əleyhinə Konvensiyanın müddəalarının kobud surətdə pozulmasına dəlalət etmişdir.

Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş cinayət onun əzmini, azadlıq və müstəqillik arzusunu qıra bilmədi. Xalq qanı bahasına da olsa istəyinə - azadlıq və müstəqilliyinə nail oldu və bu nailiyyəti heç vaxt əlin-dən verməyəcəkdir.

Qeyd olunanları və bu günədək məlum milli faciənin səbəbkarları M.Qorbaçovun və digər vəzifəli şəxslərin məsuliyyətdən kənarda qalmalarını nəzərə alaraq, AMEA İnsan Hüquqları İnstitutu və Əsir və İtkin Düşmüş, Girov Götürülmüş Vətəndaşlarla Əlaqədar Dövlət Komissiyası bu tarixi cinayətin təşkilatçılarının və icraçılarının cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi məsələsinin qaldırılmasını tələb edir.

"Dirçəliş-XXI əsr" jurnalı, № 82-83, 2004-2005, s. 113-114

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin bəyanatı (19 yanvar 2004)

Bu gün o müdhiş gündən on dörd il keçir. Sovet imperiyasının Azərbaycana qarşı genosid siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edən və insan hüquq və azadlıqlarının kütləvi pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsi XX əsrdə insanlığa qarşı törədilmiş zorakılığın, qeyri-insani rəftarın, işgəncələrin ən dəhşətli səhifələrindən biridir.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə keçmiş SSRİ-nin prezidenti Mixail Qorbaçovun göstərişi ilə bu məqsəd üçün xüsusi səfərbər edilmiş hərbi birləşmələr və zirehli texnika Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə Azərbaycanın bir neçə rayonuna yeridilmiş, dinc əhaliyə xüsusi qəddarlıq və misli görünməmiş vəhşiliklərlə divan tutulmuş, öz torpaqlarının müdafiəsi naminə mübarizəyə qalxmış və fəvqəladə vəziyyətin elan olunmasına etiraz edən yüzlərlə insan, o cümlədən uşaqlar, qocalar, qadınlar qətlə yetirilmiş, yaralanmış, itkin düşmüş, bir çox inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə zərər vurulmuşdur. İnsanlıq simasını itirmiş hərbi canilər hətta təcili yardım maşınlarını tankların altında qoyaraq yaralıların köməyinə gələn həkimlərə qarşı silah işlətməmiş, həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün onların cəsədlərini vertolyotlardan dənizə atmış, yandırmış və ya hərbi nəqliyyat vasitələri ilə kənara çıxararaq məhv etmişlər.

Helsinki və Vyana müqavilələrini imzalayan, demokratiyadan və yenidənqurmada danışan, hüquqi dövlət yaratmaq iddiasında olan Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarını və SSRİ Konstitusiyasının bir sıra maddələrini pozaraq SSRİ Ali Sovetinin sanksiyası və Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin razılığı olmadan yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Azərbaycana qarşı misli görünməmiş hərbi təcavüz etmiş, kütləvi qırğınlar törətmişdir.

Bu cinayətləri ört-basdır etməyə və hərəkətlərinə hüquqi don geydirməyə çalışan o vaxt ki SSRİ rəhbərliyi həmin tədbirlərin SSRİ Konstitusiyasının müddəalarına uyğun və insanların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məqsədini daşdığı iddia etsələr də, həyata keçirilmiş aksiyanın qeyri-hüquqi və cinayət xarakterli olduğu özünü açıq-aydın göstərdi.

SSRİ Müdafiə Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin birgə həyata keçirdiyi əməliyyat nəticəsində təkcə Bakı şəhərində 130-dan artıq mülki şəxs öldürülmüş, 600-dən çox adam yaralanmışdır. Bu faciəli hadisə bəşər tarixində dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi ən qatı cinayətlərdən biri, misilsiz vəhşilik nümunəsi kimi sovet imperiyasının bədnam tarixinə həkk olunmuş çoxsaylı qara səhifələrdəndir. Hadisələrdən dərhal sonra, 1990-cı il yanvarın 21-də öz həyatını təhlükə qarşısında qoyaraq ailə üzvləri ilə birlikdə Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gələn Heydər Əliyev sovet rəhbərliyinin Azərbaycan xalqına qarşı etdiyi bu zorakılığı pisləmiş, bunu bütöv bir xalqa qarşı həyata keçirilmiş qəsbkarlıq və cinayətə hərəkat adlandırmış, təcavüzə cəsarətlə kəskin etirazını bildirmişdir. Eyni zamanda, Heydər Əliyev öz çıxışlarında ilk dəfə olaraq hadisələrə siyasi qiymət vermiş, xalqımızı yenidən mübarizə meydanlarına atılmağa ruhlandırmışdır. 20 Yanvar 1990-cı il Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil tenor siyasətinin, demək olar ki, başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən oldu. Bu cinayətlə sovet hakimiyyəti Ermənistanın

azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə siyasəti, Kərkicahan və Xocalı soyqırımları baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri, yəni hər səkkizindən biri öz doğma yurdundan didərgin düşərək qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Lakin Azərbaycanda öz hökmranlığını təsdiqləmək niyyətilə bu qanlı hadisələri törədən imperiya əks nəticə ilə üzləşdi. Bu aksiya sovet rejiminin qəddarlığını, saxtallığını və artıq iflasa uğradığım bütün dünyaya bəyan etdi, sovetlər ölkəsinə, sovet ordusuna və sovet xalqının sarsılmaz vahid ailə olduğuna inamı puça çıxardı, xalqımızın imperiya buxovlarından qurtulmasına, azadlıq uğrunda mübarizlik əzminin möhkəmlənməsinə, xarici düşmən qarşısında və milli müstəqillik naminə bütün qüvvələrin birləşməsinə güclü təkan verdi. Prezident Heydər Əliyevin tövsiyəsi ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi-hüquqi qiymət verilmiş, həmin qırğının Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bəyan edilmişdir.

Bu gün böyük qürur hissi ilə demək olar ki, sovet hərbi birləşmələrinin misli görünməmiş qəddarlığı xalqımızın azadlıq arzusunu boğa bilmədi və bu yolda şəhidlər verən xalqımız öz iradəsindən dönmədi. Şəhidlər Xiyabanı, ölkəmizin şəhər və rayonlarında şəhidlərin xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədilə salınmış xiyabanlar xalqımızın və qonaqlarımızın ziyarətə yerinə çevrildi.

Şəhidlərimizin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün ucaldılmış əzəmətli abidələr, onların uyuduğu torpaq hər bir soydaşımız üçün müqəddəsdir. Şəhidlərimizi yaşatmaqla biz xalqımızı ucaldırıq. Onların əziz xatirəsini nəsil-dən-nəslə ötürmək hər birimizin vətəndaşlıq borcudur.

Azərbaycan dövləti, xalqımız 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsini daim əziz tutur. Ölkəmizin rəsmi təqviminə 20 Yanvar ümumxalq hüzn günü kimi daxil edilmiş və hər ilin bu günündə xalqımız öz igid övladlarının fədakarlığını qeyd edir, onların əziz xatirəsini böyük ehtiramla yad edir.

20 Yanvar hadisələrinin günahsız qurbanlarına, onların ailə üzvlərinə dövlət tərəfindən daim qayğı göstərilir.

Prezident Heydər Əliyev bu faciəməzlə əlaqədar olaraq bir sıra fərmanlar imzalamışdır. Həmin fərmanlara uyğun olaraq hər il müvafiq tədbirlər həyata keçirilir. 2000-ci il 17 yanvar tarixli fərmana əsasən, 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətəndaşlıq nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına "20 Yanvar şəhidi" fəxri adı verilmiş, "1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında" 2003-cü 15 yanvar tarixli sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinət artırılmışdır. Bakı şəhərində şəhidlərin xatirəsinə möhtəşəm xatirə kompleksi ucaldılmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 9 yanvar 2004-cü il tarixdə Azərbaycanın azadlığı, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş vətəndaşlarımızın əziz xatirəsini dərin hüznə yad edərək, xalqımıza qarşı törədilmiş 20 Yanvar faciəsinin on dördüncü ildönümü münasibətilə sərəncam imzalamış və respublikamızın şəhər, rayon və kəndlərində qanlı faciənin ildönümü münasibətilə tədbirlərin keçirilməsi tapşırılmışdır. İnsanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl, dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı İnsan Hüquqlarının

Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq aktların çoxsaylı müddəaları pozulmuşdur.

Təəssüf hissi ilə qeyd edilməlidir ki, kütləvi insan hüquqlarının pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsinə hələ də beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir.

Belə bir ağır gündə böyük ümidlə dünya birliyinə, nüfuzlu beynəlxalq qurumlara, dünya xalqlarına və dini icmaların başçılarına müraciət edərək Azərbaycana qarşı aparılan on beş illik erməni təcavüzünə, tenor siyasətinə son qoyulmasına, uzunmüddətli münaqişənin sülh və danışıqlar vasitəsilə aradan qaldırılmasına dəstək veriləcəyinə inanıram. Bu, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün BMT-nin on bir il əvvəl qəbul etdiyi dörd qətnaməsinə uyğun olaraq bərpa olunmasına, yüz minlərlə qaçqın və məcburi köçkünün öz yurdlarına qayıtmasına, beynəlxalq müqavilələrdə və ölkə Konstitusiyasında təsbit edilmiş hüquqlarının bərpa və təmin olunmasına şərait yaradacaqdır.

Əminəm ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar bu haqlı tələblərimizi dəstəkləyəcək, Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş və insan hüquqlarının kobud şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuş bu dəhşətli cinayət özünün beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaqdır.

Xalqımız 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının milli azadlıq mübarizəsi uğrunda o qanlı gecədə nümayiş etdirdiyi birliyi heç vaxt unutmamalı, ölkəmizin bu günü və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərinin həlli üçün, insan hüquqlarının müdafiəsinin, qanunun aliliyinin hər şeydən üstün tutulması naminə öz milli həmrəyliyinə daha da möhkəmləndirməlidir.

E. SÜLEYMANOVA

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman)

19 yanvar 2004-cü il

**Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin 1990-cı il 20 Yanvar
faciəsinin 17-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(19 yanvar 2007)**

Sovet imperiyasının Azərbaycana qarşı genosid siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edən, insan hüquq və azadlıqlarının kütləvi pozulması ilə nəticələnmiş və tarixə 20 Yanvar faciəsi kimi düşmüş o müdhiş gecədən on yeddi il keçir. XX əsrdə insanlığa qarşı törədilmiş zorakılığın, qeyri-insani rəftarın, işgəncələrin ən dəhşətli səhifələrindən biri olan bu faciə xalqımızın qan yaddaşına əbədi həkk olunmuşdur. Çünki bu, yalnız ayrı-ayrı insanlara edilən qəsd, təcavüz deyildi, bütün Azərbaycan xalqına, millətinə, ölkəmizə qarşı hərbi təcavüz idi.

Erməni daşnakları 1988-ci ildən başlayaraq Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağda fitnə-fəsadlarını gücləndirmişdilər. Ermənistan Ali Sovetinin Dağlıq Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsi haqqında çıxardığı ədalətsiz qərar hadisələri kritik həddə çatdırmışdı. Bakı Kremləndən cavab gözləyir, vəziyyət isə erməni millətçilərinin xeyrinə inkişaf edirdi. Həmin ildən etibarən Ermənistanda yaşayan bütün azərbaycanlıların vəhşicəsinə qovulması prosesinin başlanması xalqımızın səbrini artıq tükəndirmiş, Azərbaycanı mitinqlər dalğası bürümüşdü.

Belə bir vaxtda - 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə keçmiş SSRİ-nin prezidenti Mixail Qorbaçovun göstərişi ilə xüsusi hərbi birləşmələr və zirehli texnika Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə Azərbaycanın bir neçə rayonuna yeridilmiş, dinc əhaliyə xüsusi qəddarlıq və misli görünməmiş vəhşiliklərlə divan tutulmuşdu. Öz torpaqlarının müdafiəsi naminə mübarizəyə qalxmış yüzlərlə silahsız insan, o cümlədən uşaqlar, qocalar, qadınlar qətlə yetirilmiş, yaralanmış, itkin düşmüş, inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə ciddi zərər vurulmuşdur.

İnsanlığ simasını itirmiş hərbi canilər hətta təcili yardım maşınlarını tankların altında qoyaraq yaralıların köməyinə gələn həkimlərə qarşı silah işlətməmiş, həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün onların cəsədlərini məhv etmişlər.

İnsan hüquqlarının təmin edilməsi və müdafiəsi ilə bağlı beynəlxalq müqavilələri imzalayan, demokratiyadan və yenidənqurmada danışan, hüquqi dövlət yaratmaq iddiasında olan Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarını və SSRİ Konstitusiyasını pozaraq SSRİ Ali Sovetinin sanksiyası və Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin razılığı olmadan yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Azərbaycana qarşı misli görünməmiş hərbi təcavüz edərək beynəlxalq-hüquqi aktlarda və milli qanunvericilikdə təsbit olunmuş insanların ən ali təbii hüququ olan yaşamaq hüququnu kütləvi şəkildə pozmuşdur. Milli, etnik, dini, cinsi mənsubiyyətindən, yaşından asılı olmayaraq müxtəlif millətlərdən olan dinc insanlar-ahıllar, qadınlar, uşaqlar və gənclər vəhşicəsinə qətlə yetirilmişlər.

Bu cinayətləri ört-basdır etməyə və hərəkətlərinə hüquqi don geydirməyə çalışsan o vaxtkı SSRİ rəhbərliyi həmin tədbirlərin insanların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədini daşdığını iddia etsə də, həyata keçirilmiş aksiyanın qeyri-hüquqi və cinayət xarakterli olduğu özünü açıq-aydın göstərdi.

SSRİ Müdafiə Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin birgə həyata keçirdiyi əməliyyat nəticəsində təkcə Bakı şəhərində 130-dan artıq mülki şəxs öldürülmüş, 600-dən çox adam yaralanmış, ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, qanlı şənbə gecəsi yüzlərlə evə fəlakət gətirmişdir.

Bu müdhiş faciə bəşər tarixində dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi ən qatı cinayətlərdən biri, misilsiz vəhşilik nümunəsi kimi sovet imperiyasının bədnam tarixinə həkk olunmuş qara səhifələrdəndir.

20 yanvar 1990-cı il demək olar ki, Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil terror siyasətinin, başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən biridir. Sovet hakimiyyəti bu cinayətlə Ermənistanın azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, Kərkicahan və Xocalı soyqırımları baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri, yəni hər səkkizindən biri öz doğma yurdundan didərgin düşərək qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Azərbaycanda öz hökmranlığını təsdiqləmək niyyətilə bu qanlı hadisələri törədən imperiya əks-nəticə ilə üzləşdi. Həmin aksiya sovet rejiminin qəddarlığını, saxtılığını və artıq iflasa uğradığını bütün dünyaya bəyan etdi, sovetlər ölkəsinə, sovet ordusuna və sovet xalqının sarsılmaz vahid ailə olduğuna inamı puça çıxardı, xalqımızın imperiya buxovlarından qurtulmasına, azadlıq uğrunda mübarizlik əzminin möhkəmlənməsinə güclü təkan verdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi və hüquqi qiymət verilmiş, həmin qırğının Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bəyan edilmişdir.

Bu gün böyük qürur hissi ilə demək olar ki, sovet hərbi birləşmələrinin misli görünməmiş qəddarlığı xalqımızın azadlıq arzusunu boğa bilmədi və bu yolda şəhidlər verən xalqımız öz iradəsindən dönmədi. Şəhidlər Xiyabanı, habelə ölkəmizin şəhər və rayonlarında şəhidlərin xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədilə salınmış xiyabanlar xalqımızın və qonaqlarımızın ziyarətə yerinə çevrildi.

Şəhidlərimizin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün ucaldılmış əzəmətli abidələr, onların uyuduğu torpaq hər bir soydaşımız üçün müqəddəs ibadətəgaha çevrilmişdir. Şəhidlərimizi yaşatmaq biz xalqımızı ucaldırır. Məhz elə buna görə də Bakı şəhərində şəhidlərin xatirəsinə möhtəşəm kompleks inşa edilmişdir. Eyni zamanda 20 yanvar hadisələrinin günahsız qurbanlarına, onların ailə üzvlərinə dövlət tərəfindən daim qayğı göstərilir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 17 yanvar tarixli Fərmanına əsasən, 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətəndaşlıq nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına «20 Yanvar şəhidi» fəxri adı verilmiş, «1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında» 2003-cü 15 yanvar tarixli Sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinət artırılmışdır. Artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun illik büdcəsində 20 Yanvar hadisələrində əlil olmuş şəxslərə müvafiq müavinət məbləği nəzərdə tutulur. Bu ailələrə Prezident təqaüdü verilir.

Azərbaycan dövləti, xalqımız 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsini daim əziz tutur. Ölkəmizin rəsmi təqviminə 20 Yanvar Ümumxalq Hüzn günü kimi daxil edilmişdir və xalqımız igid övladlarının fədakarlığını ehtiramla yad

edir. Bu günlərdə verilmiş Sərəncamla 20 yanvar faciəsinin 17-ci ildönümünün keçirilməsinə dair tədbirlər planı təsdiq olunub. Ümumxalq Hüzn günü ölkədə Azərbaycanın müstəqilliyi və azadlığı uğrunda mübarizə tarixinin rəmzi kimi qeyd ediləcək. İndi dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız tərəfindən anma mərasimləri, xatirə gecələri təşkil edilir, dünya ictimaiyyətinin diqqəti 20 Yanvar faciəsinə yönəldilir.

20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Məlumdur ki, müasir beynəlxalq hüququn ən mühüm nailiyyətlərindən biri insan hüquqlarının qorunmasının dövlətlərarası əməkdaşlıq səviyyəsinə çıxarılması, onlara beynəlxalq təminatların yaradılmasıdır. Bununla da insan hüquqları dövlətlərin sırf daxili səlahiyyətləri çərçivəsindən çıxaraq beynəlxalq əhəmiyyət kəsb etməyə başlamışdır.

Lakin təəssüf hissi ilə qeyd edilməlidir ki, kütləvi insan hüquqlarının pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsinə bu günə kimi beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir. Halbuki son illərdə dünyada baş verən, kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən terror aktları sırasında insanlıq əleyhinə yönəlmiş 20 Yanvar faciəsinin mahiyyətinə və miqyasına görə xüsusi yeri var.

Ümid edirik ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar bu haqlı tələblərimizi dəstəkləyəcək, Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş və insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuş bu dəhşətli cinayət özünün beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaqdır.

Xalqımız 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının milli azadlıq mübarizəsi uğrunda o qanlı gecədə nümayiş etdirdiyi birliyi heç vaxt unutmayacaq, ölkəmizin bu günü və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərin həlli, qanunun aliliyi, insan hüquqlarının müdafiəsi, dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsi naminə öz milli həmrəyliyini daha da yüksəldəcəkdir.

Elmira Süleymanova

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

19 yanvar 2007-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, ATƏT-ə, Avropa Şurasına, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına və Azərbaycanın xarici ölkələrdəki səfirliklərinə ünvanlanmışdır.

**Azərbaycanın İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili 20 Yanvar faciəsinin 18-ci ildönümü ilə
əlaqədar bəyanat qəbul etmişdir
(20 yanvar 2008)**

Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili (Ombudsman) Elmira Süleymanova 20 Yanvar faciəsinin 18-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanat qəbul etmişdir.

Bəyanatda deyilir ki, 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-ə keçən gecə SSRİ Müdafiə Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin birgə həyata keçirdiyi əməliyyat nəticəsində bir neçə istiqamətdə Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar 130-dan artıq mülki şəxsi öldürmüş, 600-dən çox adam yaralanmış, ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, qanlı şənbə gecəsi yüzlərlə evə fəlakət gətirmişdir. Hücüm zamanı qadağan edilmiş güllələrdən istifadə olunmuşdur.

Bu faciə bəşər tarixində dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi ən qatı cinayətlərdən biri, misilsiz vəhşilik nümunəsi kimi sovet imperiyasının bədnam tarixinə həkk olunmuşdur.

20 Yanvar hadisələri Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil terror siyasətinin başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən biridir.

1990-cı ildə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Bəyanatda təəssüflə qeyd olunur ki, kütləvi insan hüquqlarının pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsinə bu günə kimi beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir.

20 yanvar 2008-ci il

**Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin 1990-cı il 20 Yanvar
faciəsinin 19-cu ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(14 yanvar 2009)**

Tarix boyu Azərbaycan çox ağır sınaqlardan çıxmış, xalqımıza qarşı qanlı cinayətlər, terror aktları, soyqırımlar törədilmiş, əzəli torpaqlarımız zəbt edilmişdir. Soydaşlarımız zaman-zaman etnik təmizləmə siyasətinə məruz qalmış, öz tarixi torpaqlarından deportasiya olunmuşlar.

1990-cı ilin 20 Yanvar günündə Azərbaycan xalqının üzləşdiyi qanlı faciə misilsiz vəhşilik nümunəsi kimi sovet imperiyasının bədnam tarixinə düşmüş, bəşər tarixinə isə dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi ən qatı cinayətlərdən biri kimi həkk olunmuşdur.

Bu müdhiş hadisənin təməli SSRİ-də “yenidənqurma” siyasətinin həyata keçirildiyi vaxtdan qoyulmuşdur. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Sovet imperiyası rəhbərlərinin göstərişi ilə xüsusi hərbi birləşmələr və zirehli texnika Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə Azərbaycanın bir çox rayonuna yeridilmiş, dinc əhaliyə xüsusi qəddarlıq və misli görünməmiş vəhşiliklərlə divan tutulmuşdu. Öz torpaqlarının müdafiəsi naminə mübarizəyə qalxmış yüzlərlə silahsız insan, o cümlədən yaşlılar, qadınlar və uşaqlar qətlə yetirilmiş, yaralanmış, itkin düşmüş, inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə ciddi zərər vurulmuşdur.

SSRİ Müdafiə və Daxili İşlər nazirliklərinin, Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin birgə həyata keçirdiyi əməliyyat nəticəsində bir neçə istiqamətdə Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar təkcə paytaxtda 130-dan artıq mülki şəxsi amansızcasına öldürmüş, 600-dən çox adam yaralanmış, ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmişdir. O qanlı şənbə gecəsi yüzlərlə evə fəlakət gətirmişdir. Hücüm zamanı qadağan edilmiş güllələrdən istifadə olunmuş, hətta yaralıları çıxaran təcili tibb yardımını maşınlarına və həkimlərə atəş açılmış, neçə tibb işçisi yaralanmış, şəhid olmuşdu.

Sovet imperiyasının “beynəlmiləçiliyinin” əsl mahiyyətini açan 20 yanvar qırğını xalqımızın müstəqillik mübarizəsinə qəsd idi. Bu qanlı hadisə Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil terror siyasətinin başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən biri olmuşdur. Sovet hakimiyyəti bu cinayətlə Ermənistanın azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, Kərkicahan, Qaradağlı və Xocalı soyqırımları baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri, yəni hər səkkizindən biri öz doğma yurdundan didərgin düşərək qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

İnsanlığa qarşı yönəlmiş bu qanlı aksiya sovet rejiminin qəddarlığını, saxtallığını və artıq iflasa uğradığını bütün dünyaya bəyan etdi, xalqımızın müstəqillik və azadlıq uğrunda mübarizlik əzminin möhkəmlənməsinə güclü təkan verdi. Azərbaycanda öz hökmranlığını təsdiqləmək niyyətilə qırğın törədən imperiya əks-nəticə ilə üzleşdi.

Həmin faciəyə siyasi-hüquqi qiyməti ilk olaraq ümummillə lider Heydər Əliyev verdi. O, hələ 21 yanvar 1990-cı il tarixdə bu dəhşətli hadisəyə münasibətini bildirən kəskin bəyanatla çıxış etmişdir. Bakıda törədilən qırğınlara

siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb edən ulu öndər şəhidlərin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün həmin tarixi Milli Matəm günü kimi elan etmişdir. Onun təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi və hüquqi qiymət verilmiş, həmin faciənin Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bəyan edilmişdir.

Bakı şəhərində şəhidlərin xatirəsinə möhtəşəm abidə inşa edilmiş, onların uyuduğu torpaq soydaşlarımız üçün müqəddəs ibadətgaha çevrilmişdir. Qanlı hadisənin qurbanlarına, onların ailə üzvlərinə dövlət tərəfindən daim qayğı göstərilir. 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətənpərvərlik və hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən, «20 Yanvar şəhidi» fəxri adı verilmiş, «1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında» 2003-cü 15 yanvar tarixli Sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinətin məbləği artırılmışdır. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun illik büdcəsində 20 Yanvar hadisələrində əlil olmuş şəxslərə müvafiq müavinət nəzərdə tutulur, həmçinin bu ailələrə Prezident təqaüdü verilir.

Ölkəmizdə hər il 20 Yanvar - Ümumxalq Hüzn günü kimi qeyd edilir və xalqımız igid övladlarının fədakarlığını ehtiramla yad edir. Silsilə tədbirlər – ali və orta məktəblərdə şagirdləri və tələbə gəncləri yanvar hadisələri barədə daha geniş maarifləndirmək məqsədilə dərslər keçilir, faciənin dəhşətlərindən bəhs edilən sərgilər nümayiş etdirilir, faciə qurbanlarının xatirəsinə həsr olunmuş idman turnirləri təşkil olunur. Dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız tərəfindən müxtəlif aksiyalar, anma mərasimləri, xatirə gecələri keçirilir, dünya ictimaiyyətinin diqqəti bu faciəyə yönəldilir.

Müasir beynəlxalq hüququn ən mühüm nailiyyətlərindən biri insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin dövlətlərarası əməkdaşlıq səviyyəsinə çıxarılması, onlara beynəlxalq təminatların yaradılmasıdır. Bununla da insan hüquqları dövlətlərin sırf daxili səlahiyyətləri çərçivəsindən çıxaraq beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edir.

20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Təəssüf hissi ilə qeyd edilməlidir ki, insan hüquqlarının kütləvi surətdə pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsinə bu günə kimi beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir. Son vaxtlarda dünyanın müxtəlif yerlərində, o cümlədən Qəzza bölgəsində yüzlərlə günahsız mülki əhəlinin, uşaq, qadın, ahıl və əlillərin ölümü, insanların yaşamaq hüququ və sülh hüququnun pozulması ilə nəticələnən silahlı münaqişələr qalmaqdadır.

Təsədüfi deyil ki, Rusiyanın son illərdə Ermənistanı təmənnasız olaraq, 1 milyard dollar, bu günlərdə isə 800 milyon dollar dəyərində hərbi texnika, silah və sursat verməsi bu dövlətin ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərindən biri kimi, münaqişənin çözülməsi istiqamətində fəaliyyətini kölgədə qoyur və regionda sülhyaratma proseslərinə mənfi təsir göstərir.

Qeyd olunmalıdır ki, kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən terror aktları sırasında insanlıq əleyhinə yönəlmiş 20 Yanvar faciəsinin də mahiyyətinə və miqyasına görə xüsusi yeri var. Xalqımız 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının o qanlı gecədə milli azadlıq mübarizəsi uğrunda nümayiş etdirdiyi birliyi heç vaxt unutmayacaq, ölkəmizin bu günü

və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərin həlli, qanunun aliliyi, insan hüquqlarının müdafiəsi, dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsi naminə öz milli həmrəyliyi daha da yüksəldəcəkdir. Ümid edirik ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar haqlı tələblərimizi dəstəkləyəcək, Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş, əvvəlcədən düşünülmüş, antihumanist, antidemokratik, insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuş bu dəhşətli cinayət tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq, cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqdır.

Elmira Süleymanova

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə

Müvəkkili (Ombudsman)

14 yanvar 2009-cu il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, ATƏT-ə, Avropa Şurasına, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın)

1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 20-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı

(18 yanvar 2010)

20 Yanvar 1990-cı ildən zaman baxımından uzaqlaşdıqca qanla yazılmış o tarixin ayrı-ayrı məqamları, hadisənin mahiyyəti açılır, qırğın törədənlərin kimliyi və məqsədləri daha aydın bəlli olur. Sovet imperiyasının Azərbaycana qarşı genosid siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edən, insan hüquq və azadlıqların kütləvi pozulması ilə nəticələnmiş və tarixə 20 Yanvar faciəsi kimi düşmüş o qanlı gecədən iyirmi il keçir. XX əsrdə törədilmiş zorakılığın, qeyri-insani rəftarın, işgəncələrin ən dəhşətlilərindən biri olan bu faciə xalqımızın qan yaddaşına əbədi həkk olunmuşdur.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Sovet imperiyası rəhbərlərinin göstərişi ilə xüsusi hərbi birləşmələr və zirehli texnika Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə Azərbaycanın bir çox rayonuna yeridilmiş, dinc əhaliyə xüsusi qəddarlıq və misli görünməmiş vəhşiliklərlə divan tutulmuşdu. Öz torpaqlarının müdafiəsi naminə mübarizəyə qalxmış yüzlərlə silahsız insan, o cümlədən yaşlılar, qadınlar və uşaqlar qətlə yetirilmiş, yaralanmış, itkin düşmüş, inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə ciddi zərər vurulmuşdur. insanlıq simasını itirmiş hərbi canilər həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün onların cəsədlərini belə məhv etmişlər.

SSRİ Müdafiə və Daxili İşlər nazirliklərinin, Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin birgə həyata keçirdiyi hərbi əməliyyat nəticəsində bir neçə istiqamətdə Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar təkcə paytaxtda 130-dan artıq mülki şəxsi amansızcasına öldürmüş, 600-dən çox adam yaralanmış, ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmişdir. Hücüm zamanı qadağan edilmiş güllələrdən istifadə olunmuş, hətta yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınlarına və həkimlərə atəş açılmış, neçə tibb işçisi yaralanmış, şəhid olmuşdur.

Hüquqi dövlət yaratmaq iddiasında olan, "yenidənqurma" siyasəti həyata keçirən Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarını və SSRİ Konstitusiyasını pozaraq Azərbaycana qarşı misli görünməmiş hərbi təcavüz edərək insanların ən ali hüququ olan yaşamaq hüququnu kütləvi şəkildə pozmuşdur.

Bu müdhiş hadisə Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil terror siyasətinin başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən biri olmuşdur. Sovet imperiyası bu cinayətlə Ermənistanın azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə, Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soy-qırımları baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri öz doğma yurdundan didərgin düşərək qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Bu faciə bəşər tarixində dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi ən qatı cinayətlərdən biri, misilsiz vəhşilik nümunəsi, insanlığa qarşı yönəlmiş aksiya kimi Sovet hakimiyyətinin bədnam tarixinin qara səhifələridir. Azərbaycanda öz hökumranlığını təsdiqləmək niyyətində olan imperiyanın amansızcasına törətdiyi qırğın əks-nəticə vermiş, xalqımızın müstəqillik uğrunda inadlı mübarizəsini daha da gücləndirmişdir.

Həmin faciəyə siyasi-hüquqi qiyməti ilk olaraq ümummilli lider Heydər Əliyev vermişdir. O, hələ 21 yanvar 1990-cı il tarixdə bu dəhşətli hadisəyə münasibətini bildirən kəskin bəyanatında Bakıda törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir. Şəhidlərin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün həmin tarixi Milli Matəm Günü kimi elan etmiş ulu öndərin təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi və hüquqi qiymət verilmiş, həmin faciənin Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bəyan edilmişdir.

Respublikamızda hər il 20 Yanvar — ümumxalq Hüzün günü kimi qeyd edilir və xalqımız igid övladlarının fədakarlığını ehtiramla yad edir, paytaxtda və bölgələrdə sil-silə tədbirlər həyata keçirilir. 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətənpərvərlik və hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq fərmanına əsasən, "20 Yanvar şəhidi" fəxri adı verilmiş, "1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında" 2003-cü 15 yanvar tarixli sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinətin məbləği artırılmışdır. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun illik büdcəsində 20 Yanvar hadisələrində əlil olmuş şəxslərə müvafiq müavinət nəzərdə tutulur, həmçinin bu ailələrə Prezident təqaüdü verilir.

20 Yanvar faciəsi qurbanlarının yad olunduğu bu günlərdə Bakıda yaradılmış "Şəhidlər" xatirə memorial kompleksi Azərbaycanın qəhrəmanlıq salnaməsinin daha bir şanlı səhifəsini əks etdirir. Şəhərimizdəki əzə-mətlilə Şəhidlər Xiyabanı kimi, bu abidə də xalqımızın müqəddəs and yerinə, ziyarətgaha çevriləcəkdir.

Dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız tərəfindən müxtəlif aksiyalar, anma mərasimləri, xatirə gecələri keçirilir, dünya ictimaiyyətinin diqqəti bu faciəyə, ümumən Azərbaycan həqiqətlərinə yönəldilir.

Müasir beynəlxalq hüququn ən mühüm nailiyyətlərindən biri insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin dövlətlərarası əməkdaşlıq səviyyəsinə çıxarılması, bununla bağlı beynəlxalq təminatların yaradılmasıdır. Bununla da insan hüquqları dövlətlərin sırf daxili səlahiyyətləri çərçivəsindən çıxaraq beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edir. 20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin insan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

20 Yanvar faciəsi kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən terror hadisələri sırasında öz mahiyyətinə və miqyasına görə dəhşətli bir cinayətdir. Lakin qanlı faciəyə bu günə kimi beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir.

İnanırıq ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcək, xalqımıza qarşı törədilmiş, əvvəlcədən düşünülmüş, antihumanist, antidemokratik, insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuş bu dəhşətli cinayət tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq, cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqdır.

Xalqımız bu faciə qurbanlarının milli azadlıq mübarizəsi uğrunda nümayiş etdirdiyi birliyi heç vaxt unutmayacaq, ölkəmizin bugünü və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərin həlli, qanunun aliliyi, insan

hüquqlarının müdafiəsi, dövlətimizin daha qüdrətli olması naminə öz milli həmrəyliyini daha da möhkəmləndəcəkdir.

Elmira SÜLEYMANOVA,
Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman).
18 yanvar 2010-cu il.

***

Bəyanat BMT-nin Baş katibinə, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, ATƏT-ə, Avropa Şurasına, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar institutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın)

1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 22-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı

(19 yanvar 2012)

20 Yanvar 1990-cı ildən zaman baxımından uzaqlaşdıqca o müdhiş tarixin ayrı-ayrı məqamları, hadisənin əsl mahiyyəti açılır, qırğın törədənlərin kimliyi və məkrli məqsədləri daha aydın bəlli olur.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Sovet ordusunun hərbi hissələri və zirehli texnikası heç bir xəbərdarlıq etmədən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə Azərbaycanın bir çox şəhər və rayonuna yeridildi. Nəticədə beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-nin konstitusiyalarının müvafiq müddəaları kobudcasına pozulmuş, millətçi ermənilərin respublikamıza qarşı bitib-tükənməyən ərazi iddialarına etiraz əlaməti olaraq öz torpaqlarının müdafiəsinə qalxmış xalqımıza vəhşicəsinə divan tutulmuşdur.

Keçmiş SSRİ rəhbərlərinin göstərişinə əsasən, həyata keçirilmiş xüsusi hərbi əməliyyat nəticəsində bir neçə istiqamətdə Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 132 nəfər mülki şəxsi amansızcasına öldürmüş, paytaxtda, şəhəratrafi qəsəbələrdə və rayonlarda 612 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdi. Cəbhə xəttini xatırladan, blokadaya alınmış, səmasında hərbi vertolyotlar fırlanan Bakıda ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, yüzlərlə silahsız, sülhpərvər insan, o cümlədən yaşlılar, qadınlar, gənclər və uşaqlar misli görünməmiş, xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirilmiş, inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə ciddi zərər vurulmuşdu. İnsanlıq simasını itirmiş hərbi canilər törətdikləri vəhşilikləri ört-basdır etmək, həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün cəsədləri belə məhv edirdilər.

Hücum zamanı qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə olunmuşdu. Azğınlaşmış hərbcilər bu fəlakətli gecədə mərhəmət hissini tamamilə unudaraq, ağır yaralıları yerindəcə öldürürdü. Hətta yaralıları çıxaran təcili tibb yardım maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, onlarla tibb işçisi yaralanmış, şəhid olmuşdur.

Sovet imperiyasının Azərbaycana qarşı genosid siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edən, insan hüquq və azadlıqlarının kütləvi və kobudcasına pozulması ilə müşahidə olunan və tarixə 20 Yanvar faciəsi kimi düşmüş o dəhşətli gecədən artıq iyirmi iki il keçir. XX əsrdə törədilmiş zorakılığın, qeyri-insani rəftarın, işgəncələrin ən dəhşətlilərindən biri olan bu hadisə xalqımızın qan yaddaşına əbədi həkk olunmuşdur.

“Yenidənqurma” siyasəti həyata keçirən Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarına zidd olaraq Azərbaycana qarşı misli görünməmiş hərbi təcavüz etmiş, insanların ən ali hüququ olan yaşamaq hüququnu kütləvi şəkildə pozmuşdur. Bu müdhiş, qanlı qırğın Azərbaycan xalqına qarşı mütəşəkkil terror siyasətinin başlanğıcı, silsilə terror aktları sırasında ən ağır zərbələrdən biri olmuşdur. Sovet imperiyası həmin cinayətlə Ermənistanın azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soyqırımını baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş,

Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri qaçqına və öz doğma yurdundan didərgin düşərək məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Azərbaycanda öz hökmranlığını təsdiqləmək niyyətində olan imperiyanın amansızcasına törətdiyi, bəşər tarixində dövlətin öz vətəndaşlarına qarşı ən qatı cinayətlərindən biri olan bu vəhşilik nümunəsi əks-nəticə vermiş, xalqımızın müstəqillik uğrunda inadlı mübarizəsini daha da gücləndirmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyev hələ 21 yanvar 1990-cı il tarixdə bu dəhşətli hadisəyə münasibətini bildiren kəskin bəyanatında Bakıda törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir. Həmin tarixi Milli Matəm günü kimi elan etmiş ulu öndərin təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi – hüquqi qiymət verilmiş, insanlığa qarşı yönəlmiş həmin aksiyanın Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bildirilmişdir.

20 Yanvar—Ümumxalq Hüzn Günü respublikamızda hər il qeyd edilir, xalqımız igid övladlarının fədakarlığını ehtiramla yad edir. Bu il də paytaxtda və bölgələrdə müvafiq silsilə tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı təsdiq edilmişdir. 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətənpərvərlik və hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən, “20 Yanvar şəhidi” fəxri adı verilmiş, “1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında” müvafiq Sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinətin məbləği artırılmış və bu qayğı davam etdirilməkdədir.

Ulu öndərin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Prezident cənab İlham Əliyev 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsinin uca tutulmasına, onların ailələrinin sosial məsələlərinin həllinə xüsusi diqqət göstərir. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun illik büdcəsində bu qanlı hadisələr zamanı əlil olmuş şəxslərə müvafiq müavinət nəzərdə tutulur, həmçinin həmin ailələrə ölkə başçısının 19 yanvar 2011-ci il tarixli Fərmanı ilə Prezident təqaüdü verilir. Dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız tərəfindən müxtəlif aksiyalar, anma mərasimləri, xatirə gecələri keçirilir, dünya ictimaiyyətinin diqqəti bu faciəyə, ümumən Azərbaycan həqiqətlərinə yönəldilir.

ABŞ-dakı Azərbaycan və türk diasporları Konqres üzvlərinə məktub göndərmiş, 20 Yanvar faciəsinin ildönümünə diqqəti çəkərək, bu hadisənin qurbanlarının yad olunmasını xahiş etmişlər.

Vaşinqtonun meri Vinset Qrey 1990-cı il yanvarın 20-də Azərbaycanda törədilmiş qırğının ildönümü ilə bağlı bəyannamə imzalamış, bu faciədə şəhid olanların xatirəsini anmağa çağırmışdır.

Faciə qurbanları xalqımızın müqəddəs and yerinə, ziyarətgaha çevrilmiş Bakıdakı və respublikamızın müxtəlif bölgələrindəki Şəhidlər xiyabanlarında uyuyur. Xalqımız həlak olmuş oğul və qızlarımızın milli azadlıq mübarizəsi uğrunda nümayiş etdirdiyi birliyi heç vaxt unutmayacaq, ölkəmizin bu günü və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərin həlli, qanunun aliliyi, insan hüquqlarının müdafiəsi, dövlətimizin daha qüdrətli olması naminə öz milli həmrəyliyi daha da möhkəmləndəcəkdir.

Müasir beynəlxalq hüququn ən mühüm nailiyyətlərindən biri insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin dövlətlərarası əməkdaşlıq səviyyəsinə çıxarılması, bu sahədə beynəlxalq təminatların yaradılmasıdır. Bununla da insan hüquqları dövlətlərin sırf daxili səlahiyyətləri çərçivəsindən çıxaraq beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edir. 20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

20 Yanvar faciəsi kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən terror hadisələri sırasında öz mahiyyətinə və miqyasına görə dəhşətli bir cinayətdir. Lakin həmin qanlı cinayətə bu günə kimi beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmişdir.

Bir daha bəyan edirik ki, əvvəlcədən düşünülmüş, milli mənsubiyyətinə görə insanların tamamilə və ya qismən məhv edilməsi niyyəti ilə xalqımıza qarşı törədilmiş, beynəlxalq və dövlətdaxili hüquqa əsasən bütün əlamətləri özündə əks etdirən bu soyqırımı insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuşdur. Ümidvarıq ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq qurumlar Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcək, insanlığa qarşı törədilən bu qatı cinayət genosid aktı kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq, cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqdır.

Elmira Süleymanova,
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)
19 yanvar 2012-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

**Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il
20 Yanvar faciəsinin 23-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(17 yanvar 2013)**

1990-cı il qanlı 20 Yanvar faciəsindən 23 il keçir. Aradan xeyli müddət ötsə də, bu qətlə, tökülən qanlar, insanlığa qarşı yönəlmiş qatı cinayət eyni ağrı, qəzəb və nifrətlə yad olunur. Xalqımızın yaddaşına Qara Yanvar gecəsi kimi həkk olunmuş bu tarix həm şəhidlərimizin anım günü, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan xalqımızın birliyi, bərabərliyi günüdür.

Şübhəsiz ki, bütün cinayət hadisələri kimi, bu qanlı aksiyanın da sifarişçiləri və icraçıları vardı. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun hərbi hissələri və zirehli texnikası heç bir xəbərdarlıq etmədən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin bir çox şəhər və rayonlarına yeridilmişdi. Nəticədə beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-nin konstitusiyalarının müvafiq müddəaları kobudcasına pozulmuş, millətçi ermənilərin respublikamıza qarşı bitib-tükənməyən təcavüzünə etiraz əlaməti olaraq öz torpaqlarının, milli mənliliyinin, qürurunun müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza vəhşicəsinə divan tutulmuşdur.

Keçmiş SSRİ rəhbərlərinin göstərişinə əsasən, həyata keçirilmiş xüsusi hərbi əməliyyat nəticəsində bir neçə istiqamətdə Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 147 nəfər silahsız mülki şəxsi amansızcasına öldürmüş, paytaxtda, şəhərətərafı qəsəbələrdə və rayonlarda 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdi. Cəbhə xəttini xatırladan, blokadağa alınmış, səmasında hərbi vertolyotlar fırlanan Bakıda ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, yüzlərlə silahsız, sülhpərvər insan, o cümlədən yaşlılar, qadınlar, gənclər və uşaqlar misli görünməmiş, xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirilmiş, televiziya binası partladılmış, inzibati binalara, yaşayış evlərinə, nəqliyyat vasitələrinə ciddi zərər vurulmuşdu. İnsanlıq simasını itirmiş hərbi canilər törətdikləri vəhşilikləri ört-basdır etmək, həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün cəsədləri belə məhv edirdilər. Hücum zamanı qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə olunmuşdu. Azğınlaşmış hərbcilər bu fəlakətli gecədə mərhəmət hissini tamamilə unudaraq, ağır yaralıları yerindəcə öldürürdü. Yaralıları çıxaran təcili tibb yardımını məşinlarına və həkimlərə də atəş açılmış, onlarla tibb işçisi yaralanmış, şəhid olmuşdur.

Beləliklə, öz konstitusion hüquqlarının bərqərar olunması tələbi ilə ayağa qalxmış dinc, silahsız əhali təpədən-dırnağa qədər silahlanmış qoşun birləşmələri tərəfindən gülləbaran edilmiş, lakin bu hadisə xalqımızın iradəsini qıra bilməmiş, yenilməzliyini bütün dünyaya nümayiş etdirmişdir. Bu azadlıq mübarizəsi xalqımızı daha sıx birləşdirmiş, 1991-ci ildə Azərbaycanın öz müstəqillyini yenidən əldə etməsi ilə nəticələnmişdir.

XX əsrdə törədilmiş zorakılığın, qeyri-insani rəftarın, işgəncələrin ən dəhşətlilərindən biri olan bu hadisə xalqımızın qan yaddaşına əbədi həkk olunmuşdur. Sovet imperiyasının Azərbaycana qarşı təcavüz siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edən, insan hüquq və azadlıqlarının kütləvi və kobudcasına pozulması ilə müşahidə olunan və tarixə 20 Yanvar faciəsi kimi düşmüş o dəhşətli gecəni xalqımız heç vaxt unutmayacaq.

”Yenidənqurma” siyasəti həyata keçirən Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarına zidd olaraq, Azərbaycana qarşı misli görünməmiş hərbi təcavüz etmiş, insanların ən ali hüququ olan yaşamaq hüququnu kütləvi şəkildə pozmuşdur. Bu imperiya həmin cinayətlə Ermənistanın azğınlaşmış siyasi qüvvələrinə dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı həyata keçirilən uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soyqırımı baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri qaçqına və öz doğma yurdundan didərgin düşərək məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyev 20 Yanvar faciəsində Azərbaycan xalqına qarşı işlədilmiş cinayətin əslində bəşəriyyətə, humanizmə, insanlara qarşı həyata keçirilmiş dəhşətli bir əməl olduğunu bütün kəskinliyi ilə bəyan etmiş, bu hadisəyə münasibətini bildiren kəskin bəyanatında Bakıda törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdi. Həmin tarixi Milli Matəm günü kimi elan etmiş Ulu öndərin təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi-hüquqi qiymət verilmiş, insanlığa qarşı yönəlmiş həmin aksiyanın Azərbaycan xalqının azadlıq və müstəqillik mübarizəsinə divan tutmaq üçün törədildiyi bildirilmişdir.

20 Yanvar-Ümumxalq Hüzn günü respublikamızda hər il qeyd edilir. Xalqımız bu hüzn və şərəf günündə igid övladlarının fədakarlığını ehtiramla yad edir. Bu il də paytaxtda və bölgələrdə müvafiq silsilə tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı təsdiq edilmişdir. 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətənpərvərlik və hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən, «20 Yanvar şəhidi» fəxri adı verilmiş, «1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında» müvafiq Sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinətin məbləği artırılmış və bu qayğı davam etdirilməkdədir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 20 Yanvar şəhidlərinin ailələrinin sosial məsələlərinin həllinə xüsusi diqqət göstərir. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun illik büdcəsində bu qanlı hadisələr zamanı əlil olmuş şəxslərə müvafiq müavinət nəzərdə tutulur, həmçinin həmin ailələrə ölkə başçısının 19 yanvar 2011-ci il tarixli Fərmanı ilə Prezident təqaüdü verilir.

Dünyanın aparıcı mətbuat orqanlarında da bu faciə ilə bağlı yazılar dərc edilməkdədir ABŞ-ın”The Washington Times” qəzetinin 9 yanvar 2013-cü il tarixli nömrəsində verilmiş məqalədə faciənin mahiyyəti, qırğını törədənlər barədə ətraflı məlumat verilmiş, bu cür qətliaların bir sıra keçmiş sovet respublikalarında-- Qazaxıstan, Gürcüstan və Litvada da törədildiyi, lakin Azərbaycanda həyata keçirilmiş Yanvar qırğınının daha kütləvilyi və qəddarlığı ilə seçildiyi bildirilmişdir.

Dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız tərəfindən dünya ictimaiyyətinin diqqəti bu faciəyə, ümumən Azərbaycan həqiqətlərinə yönəldilir . ABŞ Azərbaycanlılar Şəbəkəsi Amerika ictimaiyyətinin, mətbuatının və ölkə qanunvericilərinin 20 Yanvar hadisələri haqqında məlumatlandırma kampaniyasına başlamışdır. Şəbəkənin yaydığı məlumatda qeyd edilir ki, “1990-cı il yanvarın 20-də sovet qoşunları kontingenti Bakını işğal etmiş, şəhərin dinc əhalisinə vəhşicəsinə divan tutmuşdur. Bu təcavüz sovetlər

ölkəsinin öz vətəndaşlarına qarşı törətdiyi növbəti qırğın idi, bundan əvvəl isə digər respublikalarda da belə aksiyalar həyata keçirilmişdir”.

Bu ölkədəki Azərbaycan icması adı çəkilən yazılı kampaniya vasitəsilə Amerika qanunvericilərini bu qeyri-insani aksiyanı rəsmi şəkildə pisləyən qətnamə qəbul etməyə çağırmışdır. Qeyd olunmalıdır ki, son iki ildə şəbəkənin üzvləri Texas və Nyu-York ştatlarının parlamentlərində 20 Yanvar faciəsinə dair qətnamələr qəbul edilməsinə nail olmuşlar. ABŞ-dakı Türkiyə - Azərbaycan diasporunun ölkə konqresinə göndərdiyi müraciətdə də həmin qanlı hadisə statistik faktlarla geniş əks olunmuş, faciə qurbanlarının xatirəsini yad etmək çağırışı yer almışdır.

Hyuston-Bakı Qardaşlaşmış Şəhərlər Assosiasiyası, Kanada-Azərbaycan Təşkilatlar Assambleyası ölkənin Kalqari və Ottava şəhərlərində faciənin mahiyyətini çatdırmaq məqsədilə anım mərasimləri keçirmişlər. Pakistanın Preston Universitetində, Avstraliya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətində Qanlı Yanvar faciəsinin ildönümünə həsr olunmuş seminarlar təşkil edilmiş, İordaniyanın 20-dək kütləvi informasiya vasitələrində faciə qurbanlarının xatirəsi yad edilmiş, Küveytdə “20 Yanvar faciəsi ” adlı sərgidə bu qanlı cinayət barədə fotolar və sənədli videogörüntülər nümayiş etdirilmişdir.

Faciə qurbanları xalqımızın müqəddəs and yerinə, ziyarətgaha çevrilmiş Bakıdakı və respublikamızın müxtəlif bölgələrindəki Şəhidlər xiyabanlarında uyuyurlar. Xalqımız həlak olmuş oğul və qızlarının milli azadlıq mübarizəsi uğrunda nümayiş etdirdiyi birliyi yüksək dəyərləndirərək, ölkəmizin bu günü və gələcəyi, taleyüklü prioritet məsələlərin həlli, qanunun aliliyi, insan hüquqlarının müdafiəsi, dövlətimizin daha qüdrətli olması naminə öz milli həmrəyliyini ildən-ilə daha da möhkəmləndirməkdədir.

İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin dövlətlərarası əməkdaşlıq səviyyəsinə çıxarılması, bu sahədə beynəlxalq təminatların yaradılması müasir beynəlxalq hüququn ən mühüm nailiyyətlərindəndir. Bununla da insan hüquqları dövlətlərin daxili səlahiyyətləri çərçivəsindən çıxaraq beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edir. 20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, 1949-cu il Cenevrə Konvensiyalarının, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən 20 Yanvar faciəsi öz mahiyyətinə və miqyasına görə dəhşətli bir cinayətdir. Lakin bu qanlı cinayətə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməmiş, aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmamışdır. Bir daha bəyan edirik ki, beynəlxalq və dövlətdaxili hüquqa əsasən bütün əlamətləri özündə əks etdirən, insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunmuş bu soyqırımını əvvəlcədən düşünülmüş, milli mənsubiyyətinə görə insanların tamamilə və ya qismən məhv edilməsi niyyəti ilə xalqımıza qarşı törədilmişdir. Ümid edirik ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq qurumlar Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcək, bu qanlı aksiya insanlıq əleyhinə cinayət kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq, cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqdır.

Elmira Süleymanova

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

17 yanvar 2013-cü il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın)

1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 24-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı

(16 yanvar 2014)

24 il əvvəl törədilmiş 20 Yanvar faciəsi insanlığa qarşı yönəlmiş qatı cinayətdir. Xalqımızın yaddaşına Qara Yanvar gecəsi kimi həkk olunmuş bu tarix həm şəhidlərin anım günü, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan xalqımızın birliyi, həmrəyliyi günüdür.

Bütün cinayət hadisələri kimi, bu qanlı aksiyanın da sifarişçiləri və icraçıları vardı. 1988-ci ildən başlayaraq Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində güclənən erməni separatizminə keçmiş sovet dövləti tərəfindən rəvac verilməsi, Azərbaycana qarşı qərəzli mövqe nəticəsində bu vilayətin idarə və təşkilatlarının tədricən respublikamızın tabeliyindən çıxarılması, azərbaycanlıların Ermənistandakı tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edilməsi xalqımızın səbrini tükəndirmişdi. Məhz xalqın etirazına cavab olaraq, sovet hökuməti Azərbaycanı cəzalandırmaq üçün bu qırğını törətdi.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun hərbi hissələri və zirehli texnikası heç bir xəbərdarlıq etmədən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin bir çox şəhər və rayonlarına yeridilmişdi. Hərbi gəmilərdən çıxarılan desant qrupları da şəhər üzərinə hücum etmiş, ağır hərbi texnika dinc əhəlinin qurduğu barrikadaları asanlıqla dağıtmışdı. Stavropol, Rostov və Krasnodardan erməni əsilli zabit və əsgərlər hərbi əməliyyatlara cəlb edilmişdi. Nəticədə beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-nin konstitusiyalarının müvafiq müddəaları kobudcasına pozulmuş, öz torpaqlarının, milli məniyyətinin müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza vəhşicəsinə divan tutulmuşdur.

Keçmiş SSRİ rəhbərlərinin göstərişinə əsasən, Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətdən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 147 nəfər silahsız mülki şəxsi amansızcasına öldürmüş, paytaxtda, şəhərtrafi qəsəbələrdə və rayonlarda 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdi. Ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, yüzlərlə silahsız, sülhpərvər insan, o cümlədən yaşlılar, qadınlar, gənclər və uşaqlar xüsusi qəddarlıqla, qətlə yetirilmiş, şəhərin küçələri qana qərç olmuşdu.

Qoşunun şəhərə daxil olması barədə rəsmi məlumatın əhalidən gizlədilməsi məqsədilə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin xüsusi təyinatlı "Alfa" qrupunun təşkil etdiyi əməliyyat nəticəsində respublika televiziyasının enerji bloku partladılmışdı.

Azərbaycanlılara qarşı nifrət hissi ilə köklənən hərbi canilər həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün cəsədləri belə məhv edirdilər. Hücum zamanı qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə olunmuşdu. Azgınlaşmış hərbcilər bu fəlakətli gecədə mərhəmət hissini tamamilə unudaraq, ağır yaralıları yerindəcə güllələyir, ağır hərbi texnikanın tırtılları altına salır, əzabla öldürürdü. Yaralıları çıxaran təcili tibb yardımını maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, tibb işçiləri də yaralanmış, şəhid olmuşdur.

Öz konstitusion hüquqlarının bərqərar olunmasını tələb edən dinc əhali qoşun birləşmələri tərəfindən gülləbaran edilmiş, lakin bu hadisə xalqımızın iradəsini qıra bilməmiş, bu azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə Azərbaycanın öz müstəqilliyini yenidən əldə etməsi ilə nəticələnmişdir.

Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarını pozaraq, həmin cinayətlə Ermənistanı dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soyqırımını baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri qaçqına və öz doğma yurdundan didərgin düşərək məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyev 20 Yanvar faciəsində insanlığa qarşı törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdi. Həmin tarixi Milli Matəm günü kimi elan etmiş Ümummilli liderin təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq Milli Məclis tərəfindən bu hadisəyə rəsmi siyasi - hüquqi qiymət verilmişdir.

Faciə qurbanları Bakıda və respublikamızın müxtəlif bölgələrində müqəddəs and yerinə, ziyarətgaha çevrilmiş Şəhidlər xiyabanlarında uyuyur. Xalqımız həlak olmuş oğul və qızlarının milli azadlıq mübarizəsini yüksək dəyərləndirərək onların məzarlarını ehtiramla yad edir.

20 Yanvar -- Ümumxalq Hüzn günü respublikamızda hər il qeyd edilir.

Bu günlərdə "20 yanvar faciəsinin 24-cü ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı" təsdiqlənmişdir. Həmin plana əsasən, respublikanın bütün şəhər və rayonlarında toplantı, konfrans və mühazirələrin təşkil olunması, müvafiq tamaşaların, filmlərin nümayişi, faciənin beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması, tədris müəssisələrində xüsusi dərslər keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Qanlı hadisə zamanı hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən, «20 Yanvar şəhidi» fəxri adı verilmiş, «1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında» müvafiq Sərəncama əsasən, həmin şəxslərə verilən aylıq müavinətin məbləği artırılmışdır. Bu şəxslərə müvafiq müavinət nəzərdə tutulur, həmçinin həmin ailələrə ölkə başçısının müvafiq Fərmanı ilə Prezident təqaüdü verilir.

Dünyanın aparıcı mətbuat orqanlarında da bu faciə ilə bağlı yazılar dərc edilməkdədir. ABŞ-ın "The Daily Caller" qəzetində Endryu Langerin "Qara yanvar..." adlı məqaləsində "rus ordusunun dinc vətəndaşları qırğına məruz qoymasının qürurlu Azərbaycan xalqının müstəqillik əldə etmək arzusuna mane ola bilmədiyi" vurğulanmışdır.

Los Ancelesdəki nüfuzlu "PR Newswire" xəbərlər şəbəkəsində verilmiş məqalədə silahlanmış sovet qoşunlarının həmin gün 150-dək günahsız insanı vəhşicəsinə qətlə yetirməsi haqqında məlumatlar öz əksini tapmışdır.

"Centreline" jurnalında Faruk Riaz Çoudrinin "20 yanvar 1990 - Azərbaycanlıların dəhşətli günü" adlı məqaləsində sovet ordusunun böyük kontingentinin silahsız insanlara qarşı törədilmiş vəhşiliklər barədə bəhs

olunmuşdur. Bu aksiyanın insan hüquqlarına dair beynəlxalq norma və prinsiplərlə ziddiyyət təşkil etdiyi vurğulanmışdır.

Pakistanda nəşr olunan, “Daily İttehad” və “The News” qəzetləri isə 20 Yanvar qətləminə xüsusi səhifələr həsr etmişdir. Dünyanın, o cümlədən Avropanın bir çox ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımız dünya ictimaiyyətinin diqqətini bu faciəyə, ümumən Azərbaycan həqiqətlərinə yönəldilir. ABŞ-da fəaliyyət göstərən Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları bu hadisə ilə bağlı Konqresə müraciət kampaniyasına başlamış, ABŞ Konqresinin üzvləri və beynəlxalq media qurumları faciə qurbanlarının xatirəsini anmağa çağırmışdır.

Belçika Azərbaycanlıları Cəmiyyəti Brüssel şəhərində tədbirlər keçirmiş, məlum hadisələr barədə məlumatları dünya ictimaiyyətinə çatdırmışlar.

Bolqarıstan, Monteneqro, Misir, İordaniya və digər ölkələrdə, həmçinin Fransanın Strasburq və Rusiya Federasiyasının bir çox şəhərində diaspor təşkilatları tərəfindən 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsini anma mərasimləri keçirilmişdir.

20 Yanvar 1990-cı il tarixdə dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən cəza tədbirləri zamanı, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Kütləvi insan itkisi ilə nəticələnən 20 Yanvar faciəsi öz mahiyyətinə və miqyasına görə dəhşətli bir cinayətdir. Lakin bu qanlı cinayətə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb.

Beynəlxalq hüquqa əsasən insanlıq əleyhinə cinayətin bütün əlamətlərini özündə əks etdirən bu hadisə insan hüquqlarının kobud və kütləvi şəkildə pozulması ilə törədilmişdir.

Ümid edirik ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq qurumlar Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcək, bu qanlı aksiya insanlıq əleyhinə cinayət kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq, cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqdır.

Elmira Süleymanova

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

16 yanvar 2014-cü il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

**Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il
20 Yanvar faciəsinin 25-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(15 yanvar 2015)**

1990-cı il qanlı 20 Yanvar faciəsindən artıq 25 il keçir. Unudulması mümkün olmayan bu qətlə, tökülən qanlar, insanlığa qarşı yönəlmiş qatı cinayət hər dəfə ağrı, qəzəb və nifrətlə yad edilir. Bu tarix təkcə acıqlarla yad edilməyən, həm şəhidlərimizin anım günü, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan xalqımızın birliyi, bərabərliyi, fəxr və şərəf günüdür. Bu qanlı hadisələr bir daha nümayiş etdirdi ki, xalqımız müstəqilliyinin, suverenliyinin, pozulmuş hüquqlarının bərpa olunması naminə savaşımaq əzmindədir.

1988-ci ildən başlayaraq Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində güclənən erməni separatizminə keçmiş sovet dövləti tərəfindən rəvac verilirdi. Azərbaycanlıların Ermənistandakı tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edilməsi xalqımızın səbrini tükəndirmişdi. O vaxtkı SSRİ rəhbərliyinin əmri ilə, xalqımızın etirazına cavab olaraq, Azərbaycanda genişlənən milli azadlıq hərəkatının qarşısını almaq üçün məhz cəza tədbirləri kimi bu qırğın törədildi.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun hərbi hissələri və zirehli texnikası Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin bir çox şəhər və rayonlarına yeridildi. Erməni əsilli zabit və əsgərlər də bu əməliyyatlara cəlb edilmişdi. Hərbi gəmilərdən çıxarılan desant qrupları da şəhər üzərinə hücumə keçmiş, ağır hərbi texnika dinc əhalinin qurduğu barrikadaları asanlıqla dağıtmışdı. Nəticədə beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-nin konstitusiyalarının müvafiq müddəaları kobudcasına pozulmuş, öz torpaqlarının, milli mənliliyinin müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza vəhşicəsinə divan tutulmuşdu.

Sovet qoşunlarının təcavüzü nəticəsində milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 147 silahsız mülki şəxs amansızcasına öldürülmüş, paytaxtda, şəhəratrafi qəsəbələrdə və rayonlarda 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdi. Yanvarın 20-də fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra isə daha 21 nəfər öldürülmüşdü.

Yaralıları çıxaran təcili tibb yardımını maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, tibb işçiləri də yaralanmış, şəhid olmuşdu.

O dövrdə ən ciddi bəyanatı xalqımızın Moskvada yaşayan öndəri Heydər Əliyev Azərbaycan xalqı adından vermişdi. Məhz imperiyanın mərkəzində, dünyanın aparıcı KİV təmsilçiləri qarşısında irəli sürülən, 20 Yanvar faciəsində insanlığa qarşı törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb edən bu bəyanat ciddi rezonans doğurmuşdu. Həmin bəyanatda sovet dövlətinin başçısı M.S.Qorbaçovu birbaşa ittiham etməsi onun cəsaretinin, öz xalqına dərin məhəbbətinin, bağlılığının daha bir sübutu idi.

1993-cü ildə xalqın tələbi ilə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Milli Məclis həmin tarixi Ümumxalq Hüzn günü elan etmiş və bu gün respublikamızda hər il qeyd edilir.

Faciə qurbanları Bakıda və respublikamızın müxtəlif bölgələrində müqəddəs and yerinə, ziyarətgaha çevrilmiş Şəhidlər xiyabanlarında uyuyur. Xalqımız həlak olmuş oğul və qızlarının milli azadlıq mübarizəsini yüksək dəyərləndirərək onların məzarlarını ehtiramla yad edir.

Bu günlərdə “20 Yanvar faciəsinin 25-ci ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı” təsdiqlənmişdir. Həmin plana əsasən, respublikanın bütün şəhər və rayonlarında toplantı, konfrans və müəzirlərin təşkil olunması, bu tədbirlərin aparıcı KİV-də geniş işıqlandırılması, faciənin beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması nəzərdə tutulmuşdur.

Qanlı hadisə zamanı hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin Fərmanına əsasən «20 Yanvar şəhidi» fəxri adı verilmiş, «1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında» Sərəncama əsasən müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir. Bu şəxslərə müvafiq müavinət, həmçinin həmin ailələrə ölkə başçısının Fərmanı ilə Prezident təqaüdü verilir.

Xalqımızın milli oyanışını, torpaqlarımızın bölünməzliyi uğrunda mübarizliyini məhv etmək planının tərkib hissəsi olan 20 Yanvar qırğını konstitusion hüquqlarının bərqərar olunmasını tələb edən dinc əhalinin iradəsini qıra bilmədi. Bu azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə Azərbaycanın öz müstəqilliyini yenidən əldə etməsi ilə nəticələndi.

20 Yanvar faciəsi əzəli torpaqlarımızın işğalına doğru aparıcı yolların başlanğıcı idi. Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarını pozaraq, həmin cinayətlə Ermənistanı dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı hələ də davam edən uzunmüddətli təcavüz, etnik təmizləmə, soyqırımı baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, soydaşlarımızın bir milyon nəfəri qaçqına və öz doğma yurdundan didərgin düşərək məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Azərbaycan tərəfi bu münaqişənin sülh yolu ilə həllinə daim səy göstərir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev məlum münaqişənin yalnız ölkəmizin ərazi bütövlüyü çərçivəsində həllini tapmasının, zəbt edilmiş Azərbaycan torpaqlarından işğalçı qüvvələrin çıxarılmasının zəruriliyini dəfələrlə, qətiyyətlə nüfuzlu beynəlxalq qurumların tribunallarından bəyan etmişdir.

Azərbaycan həqiqətlərinin, o cümlədən, 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması qarşımızda duran mühüm vəzifələrdəndir.

İştirak etdiyimiz çoxsaylı beynəlxalq konfranslardakı çıxışlarımızda xalqımızın məruz qaldığı soyqırımları, terror hadisələri barədə ətraflı məlumat verilmiş, 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı, həmçinin digər bəyanatlarımız BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının rəsmi sənədləri sırasına daxil edilmişdir.

Dünyanın aparıcı KİV-ində, müxtəlif saytlarda, xəbər portallarında bu faciə ilə bağlı yazılar dərc edilməkdədir.

Bir çox ölkələrdəki diaspor təşkilatlarımız dünya ictimaiyyətinin diqqətini bu faciəyə, ümumən Azərbaycan həqiqətlərinə yönəldir, anım mərasimləri keçirilir, beynəlxalq media qurumları faciə qurbanlarının xatirəsini yad etməyə çağırılır.

İnsanlığ əleyhinə törədilmiş bu müdhiş əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsinin, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın, habelə insan hüquqlarına dair digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur. Kütləvi itkilərlə nəticələnən 20 Yanvar faciəsi öz mahiyyətinə və miqyasına görə XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərdəndir. Lakin bu qanlı cinayətə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb.

Beynəlxalq hüquqa əsasən, 20 Yanvar faciəsi insanlığ əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməlidir. Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən, insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər insanlığ əleyhinə cinayət kimi tövsif edilir.

20 yanvar hadisələrinin beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlığ əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi üçün kifayət qədər hüquqi baza vardır. Eyni zamanda bu vəhşilikləri törətmiş hərbi qulluqçuların və onların icrasına əmr verənlərin, ən əvvəl isə o vaxtkı sovet dövlətinin rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərinə əsaslar mövcuddur.

Ümid edirik ki, dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq qurumlar Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcək, bu qanlı aksiya insanlığ əleyhinə cinayət kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq, cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqdır.

Elmira Süleymanova

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

15 yanvar 2015-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi 20 Yanvar faciəsinin 25-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (16 yanvar 2015)

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi 20 Yanvar faciəsinin 25-ci ildönümünü ilə əlaqədar bəyanat yayıb. Bəyanatda deyilir ki, dördü bir əsr müddətin bizləri ayırdığı 20 Yanvar faciəsi nə qədər zaman keçməsindən asılı olmayaraq, əsla unudulmayacaq. Şəhidlərimizin unudulmaz xatirəsi qarşısında illərdən bəri ürəklərimizdə gəzdirdiyimiz vətəndaşlıq qüruru və qan yaddaşımızı əsrlər belə silmək iqtidarında deyil. Azərbaycan dövlətçiliyinin bərpası uğrunda qurban getmiş, Allah-təala nəzərində ən yüksək məqamlardan sayılan şəhidlik zirvəsinə ucalmışlara ehtiramımız tükənməzdir.

Bildirilir ki, bütün faciəsi ilə yanaşı, 20 Yanvar günü xalqımızın milli müstəqillik, Vətənimizin azadlığı uğrunda şəhidliyə hazırlıq ruhunun və yenilməz iradəsinin rəmzinə çevrildi. 20 Yanvar bizi müstəqilliyə, iqtisadi tərəqqiyə, milli və dini dəyərlərin bərpasına aparən yolun ilk mübarizəsi və ilk mənəvi qələbəsi oldu. Təpədən dırnağadək silahlanmış ordunun cəza tədbirlərinə məruz qalan xalqımız diz çökmədi, azadlıq əzmini itirmədi, əksinə, haqq səsini daha da yüksəkdən bəyan etdi. Azərbaycanın taleyi, hətta xəritədəki varlığı şübhə altında olduğu bir vaxt bu səsi ilk olaraq Moskvadan xalqımızın mərd oğlu, müdrik dövlət xadimi Heydər Əliyev ucaltdı, qanlı cinayətin təşkilatçılarını qəzəblə ittiham etdi, törədilmişləri hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd hadisə kimi səciyyələndirdi.

Bakıda isə şeyxülislam Allahşükür Paşazadə SSRİ prezidenti Mixail Qorbaçova göndərdiyi qəzəb dolu məktubunda hadisələrə sərt və prinsipial münasibətini bildirdi. Siyasi liderimizin və dini rəhbərimizin kəskin mövqeləri xalqı ruhlandırdı, səfərbər etdi, birləşdirdi. Bir milyondan artıq insan təqiblərdən, hətta ölümdən belə qorxmayaraq şəhərin baş meydanına axışdı, azadlıq uğrunda qurban getmiş şəhidlərin ruhuna and içərək onları torpağa tapşırdı. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi qanlı hadisələrin ilk günündən var qüvvəsi ilə çalışdı ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin davamı olan 20 Yanvar faciəsini dünya ictimaiyyətinə, nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara çatdırsın, haqq işimizə dəstək qazansın, törədilən cinayət bəşəriyyətə qarşı yönəldilən amansız cəza tədbiri kimi qiymətləndirilsin. Təəssüf ki, Azərbaycan xalqına və onun böyük oğlu, ulu öndər Heydər Əliyevə qarşı məkr və hiylələrin davamı olan 20 Yanvar faciəsi bu günədək tam beynəlxalq hüquqi, siyasi qiymətini almayıb, cinayətkarlar məsuliyyətə cəlb olunmayıb.

Dünya bilməlidir ki, XX əsrdə totalitarizmin törətdiyi ən qanlı terror aktları sırasında Azərbaycan xalqına qarşı kütləvi terror - Qarabağ münaqişəsi, 20 Yanvar cinayəti də var. Bu, bir danılmaz həqiqətdir ki, 20 Yanvar faciəsinin zamanında öz hüquqi, siyasi qiymətini almaması xalqımızın ağırlı problemi olan Qarabağ məsələsinin indiyədək ədalətli həllini tapmamasına da təsirsiz ötürməyib. Təəssüflər olsun ki, dünyada problemlərə qərəzli, ikili standartlar çərçivəsində yanaşılması mərəzi burada da özünü göstərmiş. Azadlıq və demokratiyadan dəm vuran bəzi ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar susmağa üstünlük verməkdədirlər.

Bəyanatda qeyd edilir ki, azadlığın, müstəqilliyin yolu ağırdır və bu yolu qurban vermədən keçmək mümkün deyil. Şəhidlərimiz olub və yenə də ola bilər. Odur ki, 20 Yanvar günü matəm libası geyib kədər-

qüssəyə batmaq günü deyil, şəhidlərimizi anmaq, xalqımıza, xüsusilə gənclərimizə qəhrəmanlıq və vətənpərvərlik ruhu təlqin etmək günü olmalıdır. Bildirilir ki, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi bütün Qafqaz müsəlmanlarının adından 20 Yanvar şəhidlərinin, eləcə də Vətənimizin bütövlüyü və milli müstəqilliyimiz uğrunda canlarını fəda etmiş bütün şəhid ailələrinə dərin hüznə başsağlığı verir. Bu gün hər bir azərbaycanlının boynunda şəhid haqqı var. Biz şəhid ailələrini unutmuruq və heç zaman unutmayacağıq.

Əlimizdən gələni etməliyik ki, onlar bizim qayğı və diqqətimizlə əhatə olunsunlar. Şəhidlərin ruhuna ən böyük töhfə Qarabağ zəfəri, Vətənimizin qüdrəti, xalqımızın xoşbəxtliyidir. “Biz inanırıq ki, Allahın köməyi və möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yaxın gələcəkdə xalqımız öz ülvi arzularına yetişəcək, Azərbaycanın hər yerində qələbə naminə bayram namazları qılınacaq”, - deyə bəyanatda vurğulanır. Bu ümummilli hüzn, eyni zamanda, xalqımızın birlik və vəhdətini təcəssüm etdirən tarixin ildönümü gününü yüksək səviyyədə qeyd etmək, şəhidlərimizin əziz ruhlarını anmaq bütün vətəndaşlarımızın, o cümlədən, dindarların Allah, Vətən qarşısında müqəddəs borcudur. Uca Allah 20 Yanvar şəhidlərinə rəhmət eləsin!

AzərTAc

**Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il
20 Yanvar faciəsinin 26-cı ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(15 yanvar 2016-cı il)**

26 il əvvəl törədilmiş 20 Yanvar faciəsi insanlığa qarşı qatı cinayətdir. Xalqımızın yaddaşına Qara Yanvar gecəsi kimi həkk olunmuş bu tarix həm şəhidlərin anım günü, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan xalqımızın birlik, fəxr və şərəf günüdür. Bu qanlı hadisələr bir daha nümayiş etdirdi ki, Azərbaycan xalqı müstəqilliyinin bərpası naminə mübarizə aparmaq əzmindədir.

1988-ci ildən başlayaraq Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində güclənən erməni separatizminə keçmiş sovet dövləti tərəfindən rəvac verilməsi, ölkəmizə qarşı qərəzli mövqe nəticəsində bu vilayətin idarə və təşkilatlarının təcridən respublikamızın tabeliyindən çıxarılması, azərbaycanlıların Ermənistandakı tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edilməsi xalqımızın səbrini tükəndirmişdi. Məhz xalqın etirazına cavab olaraq, o vaxtkı SSRİ rəhbərliyi Azərbaycanı cəzalandırmaq üçün bu qırğını törətdi.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun hərbi hissələri və zirehli texnikası heç bir xəbərdarlıq etmədən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin bir çox digər şəhər və rayonlarına yeridilmiş, hərbi gəmilərdən çıxarılan desant qrupları da şəhər üzərinə hücum keçmiş, ağır hərbi texnika dinc əhəlinin qurduğu barrikadaları dağıtmış, nəticədə beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-nin konstitusiyalarının müvafiq müddəaları kobudcasına pozulmuş, öz hüquqlarının, torpaqlarının və milli mənliliyinin müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza divan tutulmuşdur.

Keçmiş SSRİ rəhbərlərinin göstərişinə əsasən, Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 147 nəfər silahsız mülki şəxsi amansızcasına öldürmüş, paytaxtda, şəhərtrafi qəsəbələrdə və rayonlarda 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdi. Yanvarın 20-də fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra isə daha 21 nəfər öldürülmüşdü. Yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, tibb işçiləri də şəhid olmuş, yaralanmışlar.

Beləliklə ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmiş, yüzlərlə silahsız, sülhpərvər insan, o cümlədən yaşlılar, qadınlar və uşaqlar xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirilmişlər. Qoşunun şəhərə daxil olması barədə rəsmi məlumatın əhəlidən gizlədilməsi məqsədilə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təşkil etdiyi əməliyyat nəticəsində respublika televiziyaşının enerji bloku partladılmışdı. Hücum zamanı qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə olunmuş, azğınlaşmış hərbcilər yaralıları yerindəcə güllələmiş, ağır hərbi texnikanın tırtılları altına salmışlar. Azərbaycanlılara qarşı nifrət hissi ilə köklənən hərbi canilər həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün hətta cəsədləri məhv edirdilər.

O dövrdə faciə ilə bağlı ən sərt bəyanatı Ulu Öndər Heydər Əliyev vermiş və 20 Yanvar faciəsində insanlığa qarşı törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini, günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir.

1993-cü ildə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Milli Məclis 20 Yanvar tarixini Ümumxalq Hüzn günü elan etmiş və bu gün respublikamızda hər il qeyd olunur.

Xüsusi qeyd edilməlidir ki, öz konstitusion hüquqlarının bərqərar olunmasını tələb edən dinc əhali qoşun birləşmələri tərəfindən gülləbaran edilmiş, lakin bu hadisə xalqımızın iradəsini qıra bilməmiş və bu azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə Azərbaycanın bu il 25 illiyini qeyd edəcəyimiz öz müstəqilliyini yenidən əldə etməsi ilə nəticələnmişdir.

Sovet dövləti beynəlxalq hüquq normalarını pozaraq, həmin cinayətlə Ermənistanı dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soyqırımını baş vermiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, bir milyon soydaşımız qaçqına və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Azərbaycan tərəfi bu münaqişənin sülh yolu ilə həllinə daim səy göstərir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev məlum münaqişənin yalnız ölkəmizin ərazi bütövlüyü çərçivəsində həllini tapmasının, zəbt edilmiş Azərbaycan torpaqlarından işğalçı qüvvələrin çıxarılmasının zəruriliyini dəfələrlə və qətiyyətlə bəyan etmişdir.

Həmin qanlı hadisələr zamanı hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən “20 Yanvar şəhidi” fəxri adı verilmiş, habelə “1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında” Sərəncama əsasən, müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir, bu şəxslərə müvafiq müavinət, həmçinin onların ailələrinə Prezident təqaüdü verilir.

Bu günlərdə də müvafiq Sərəncamla “20 yanvar faciəsinin 26-cı ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı” təsdiqlənmişdir. Həmin plana əsasən, respublikanın şəhər və rayonlarında, o cümlədən idarə və təşkilatlarda 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı konfrans, toplantı və mühazirələrin təşkili, mədəniyyət ocaqlarında faciəyə həsr olunmuş tamaşaların, bədii və sənədli filmlərin nümayişi, bu tədbirlərin KİV-də geniş işıqlandırılması, dünya ictimaiyyətinin diqqətini faciəyə yönəltmək məqsədilə Azərbaycanın xarici ölkələrdəki səfirlikləri, diplomatik nümayəndəlikləri, diaspor qurumları və icmaları vasitəsilə müvafiq tədbirlərin keçirilməsi, dünyanın aparıcı KİV-lərində bu faciə barədə materialların verilməsi, habelə bütün tədris müəssisələrində xüsusi dərslərin aparılması nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan həqiqətlərinin, o cümlədən 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması qarşımızda duran mühüm vəzifələrdəndir. İştirak etdiyimiz çoxsaylı beynəlxalq konfranslardakı və digər tədbirlərdəki çıxışlarımızda xalqımızın məruz qaldığı soyqırımları, terror hadisələri, habelə 20 Yanvar faciəsi barədə ətraflı məlumat verilmiş, bununla bağlı bəyanatlarımız nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara, o cümlədən BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına ünvanlanmışdır.

İnsanlığ əleyhinə törədilmiş bu dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlər kobud şəkildə pozulsa da, öz mahiyyətinə və miqyasına görə XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərdən olan 20 Yanvar faciəsinə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb.

Beynəlxalq hüquqa əsasən 20 Yanvar faciəsi insanlığ əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməlidir. Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən, insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər insanlığ əleyhinə cinayət kimi tövsif edilir.

Beləliklə 20 yanvar hadisələrinin beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlığ əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi üçün kifayət qədər hüquqi sənədlər və normalar mövcuddur. Eyni zamanda bu vəhşilikləri törətmiş hərbi qulluqçuların və onların icrasına əmr verənlərin, ən əvvəl isə o vaxtkı sovet dövləti rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərincə əsaslar vardır.

Göstərilənləri əsas tutaraq, dünya ictimaiyyətinin və beynəlxalq qurumların Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcəklərinə, bu qanlı aksiyanın insanlığ əleyhinə cinayət kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacağına və cinayətkarların cəzasız qalmayacağına ümid edirik.

Elmira Süleymanova
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)
15 yanvar 2016-cı il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına ünvanlanmışdır.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi 20 Yanvar faciəsinin

26-cı ildönümü ilə bağlı bəyanat yayıb

(19 yanvar 2016-cı il)

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim!

Azərbaycan xalqının tarixi yaddaşına dərin hüzn, eyni zamanda, milli qürur məqamı kimi həkk olunmuş Qanlı yanvar faciəsinin növbəti ildönümü ərəfəsindəyik. Dördüdə bir əsrdən artıq müddətin bizləri ayırdığı 20 Yanvar faciəsi, nə qədər zaman keçməsindən asılı olmayaraq, heç vaxt unudulmayacaqdır. Şəhidlərimizin unudulmaz xatirəsi qarşısında illərdən bəri ürəklərimizdə gəzdirdiyimiz vətəndaşlıq qüruru və qan yaddaşımızı əsrlər belə silmək iqtidarında deyil. Azərbaycan dövlətçiliyinin bərpası uğrunda qurban getmiş, Allah-təala nəzərində ən yüksək məqamlardan sayılan şəhidlik zirvəsinə ucalmışların əziz xatirəsi əbədi olaraq yaşayacaqdır.

Azərbaycanın dövlətçilik tarixində 20 Yanvar günü, bütün faciəsi ilə yanaşı, xalqımızın milli müstəqillik, Vətənimizin azadlığı uğrunda mübarizə ruhunun və yenilməz iradəsinin rəmzinə çevrilmişdir. 20 Yanvar bizi müstəqilliyə, milli və dini dəyərlərin bərpasına aparan yolda ilk mənəvi qələbə oldu. Tərədən dırnağadək silahlanmış sovet ordusunun cəza tədbirlərinə məruz qalan xalqımız diz çökmədi, azadlıq əzmini itirmədi, əksinə, haqq səsinə daha da yüksəkdən bəyan etdi. Azərbaycanın taleyi, hətta xəritədəki varlığı şübhə altında olduğu bir vaxt bu səsi ilk olaraq Moskvadan xalqımızın mərd oğlu, müdrik dövlət xadimi Heydər Əliyev ucaltdı, qanlı cinayətin təşkilatçılarını qəzəblə ittiham etdi, törədilmişləri hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd hadisə kimi qiymətləndirdi.

Bakıda isə, Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə SSRİ Prezidenti Mixail Qorbaçova göndərdiyi ifşa dolu məktubunda hadisələrə sərt və prinsiplial münasibət bildirdi. Siyasi liderimizin və dini rəhbərimizin kəskin mövqeləri xalqı ruhlandırdı, səfərbər etdi, birləşdirdi. Bir milyondan artıq insan təqiblərdən, hətta ölümdən belə qorxmayaraq şəhərin baş meydanına axışdı, azadlıq uğrunda həlak olmuş şəhidlərin ruhuna and içərək onları torpağa tapşırdı.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi öz məhdud imkanlarına baxmayaraq, qanlı hadisələrin ilk günündən 20 Yanvar faciəsinin dünya ictimaiyyətinə, nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara çatdırılmasında, törədilən cinayətin bəşəriyyətə qarşı amansız cəza tədbiri kimi qiymətləndirilməsi istiqamətində öz səylərini əsirgəmədi. Təəssüf edirik ki, Azərbaycan xalqına və onun böyük oğlu – ulu öndər Heydər Əliyevə qarşı məkr və hiylələrin davamı olan 20 Yanvar faciəsi bugünədək tam beynəlxalq hüquqi, siyasi qiymətini almayıb, cinayətkarlar məsuliyyətə cəlb olunmayıb. Azərbaycan xalqının tam mənəvi haqqı vardır ki, öz qatillərini — M. Qorbaçovu və onun əlaltılarını məhkəməyə cəlb etsin, beynəlxalq qanunlar zəminində canilərin vəhşiliyi, əsl niyyətləri dünya ictimaiyyətinə tam şəkildə açılsın.

Dünya bilməlidir ki, XX əsrdə totalitarizmin törətdiyi ən qanlı terror aktları sırasında Azərbaycan xalqına qarşı kütləvi terror - Qarabağ münaqişəsi, Xocalı qətliamı, 20 Yanvar cinayəti də vardır. Bu bir danılmaz

həqiqətdir ki, 20 Yanvar faciəsinin zamanında öz hüquqi, siyasi qiymətini almaması xalqımızın ağırlı problemi olan Qarabağ məsələsinin bugünədək ədalətli həllini tapmamasına da təsirsiz ötürməmişdir. Təəssüflər olsun ki, dünyada problemlərə qərəzli, ikili standartlar çərçivəsində yanaşılması mərzə burada da özünü göstərmişdir. Azadlıq və demokratiyadan dəm vuran bəzi ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar susmağa üstünlük verməkdədirlər.

Azadlığı, müstəqilliyi Azərbaycan xalqı şəhid verərək qazandı. Odur ki, 20 Yanvar günü kədərə-qüssəyə batmaq günü deyil, şəhidlərimizi anmaq, xalqımıza, xüsusilə gənclərimizə qəhrəmanlıq və vətənpərvərlik ruhu təlqin etmək günü olmalıdır. Şəhidlik imanın, vətənpərvərliyin, əqidə və amal uğrunda mübarizənin ən yüksək zirvəsidir. Şəhidlər Allahın onlara göndərdiyi imtahandan mərdliklə, fədakarlıqla çıxıb, axirətlərini cənnətdə qazanmışlardır.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi 20 Yanvar şəhidlərinin, eləcə də Vətənimizin bütövlüyü və milli müstəqilliyimiz uğrunda canlarını fəda etmiş bütün qəhrəman övladlarımızın ailələrinə dərin hüznə başsağlığı verir. Bu gün hər bir azərbaycanlının boynunda şəhid haqqı vardır. Multikultural dəyərlərə malik Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda şəhid olmuşlar sırasında müxtəlif din və millətlərə mənsub vətəndaşlarımız vardır. Biz şəhid ailələrini unutmuruq və heç zaman unutmayacağıq. Əlimizdən gələni etməliyik ki, onlar bizim qayğı və diqqətimizlə əhatə olunsunlar. Şəhidlərin ruhuna ən böyük töhfə müstəqilliyimizin davamlılığı, Qarabağ zəfəri, Vətənimizin qüdrəti və xalqımızın səadətidir. Biz inanırıq ki, Allahın köməyi və möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yaxın gələcəkdə millətimiz ən ülvə arzusuna yetişəcəkdir, Azərbaycanın hər yerində qələbə naminə bayram namazları qılınacaqdır.

Bu ümummilli hüzn, eyni zamanda, xalqımızın birlik və vəhdətini təcəssüm etdirən qürurlu tarixin ildönümü gününü yüksək səviyyədə qeyd etmək, şəhidlərimizin əziz ruhlarını anmaq bütün vətəndaşlarımızın, o cümlədən, dindarların Allah, Vətən qarşısında müqəddəs borcudur. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi bütün məscidlərdə 20 Yanvar günü məscidlərdə bu bəyanatın mətninin oxunmasını, «Axund və imamlar üçün xütbə nümunələri»ndə Qarabağ, 20 Yanvar həqiqətləri barədə təqdim olunmuş şəkildə moizələr edilməsini, əziz şəhidlərimizin ruhlarına dualar edilməsini vacib sayır. Uca Allah 20 Yanvar şəhidlərinə rəhmət eləsin!

Vəs-səlamu əleykum və rəhmətullahi və bərəkətuhu!

Bakı şəhəri, 19 yanvar 2016-cı il

ABŞ Konqresində 20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə bağlı bəyanat verilib

(30 yanvar 2016-cı il)

ABŞ Konqresindəki Azərbaycan üzrə işçi qrupun həmsədri konqresmen Stiv Kohen 20 Yanvar faciəsinin 26-cı ildönümü ilə bağlı bəyanatla çıxış edib.

Bəyanatda Azərbaycanda “Qara Yanvar” kimi anılan faciənin dünyanın hansı hissəsində yaşamasından asılı olmayaraq, hər bir azərbaycanlı üçün kommunizm zülmündən qurtuluşu, ölkəmizin müstəqillik, suverenlik və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizəni təcəssüm etdirdiyi bildirilir.

Konqresmen S.Kohen bəyanatında 1990-cı il yanvarın 20-də SSRİ rəhbərliyinin əmri ilə Bakıya daxil olmuş sovet ordusunun Azərbaycanda güclənən müstəqillik hərəkatını boğmaq məqsədilə dinc nümayiş keçirən mülki şəxslərə hücum etdiyini, nəticədə aralarında qadınların və uşaqların da olduğu 147 nəfərin qətlə yetirildiyini, habelə yüzlərlə insanın yaralandığını və itkin düşdüyünü bildirib.

Stiv Kohen sovet rəhbərliyinin gözləntilərindən fərqli olaraq, 20 Yanvar hadisələrinin Azərbaycan xalqını daha da səfərbər etdiyini və proseslərin Azərbaycanın müstəqilliyini elan etməsi ilə nəticələndiyini bəyan edib.

Sonda konqresmen bu gün Azərbaycanın dinamik inkişaf edən bir dövlətə çevrildiyini, habelə ölkədə demokratik dəyərlərin və azad bazar iqtisadiyyatının bərqərar olduğunu qeyd edib.

Yusif Babanlı

AZƏRTAC-ın xüsusi müxbiri

Vaşinqton

**ABŞ konqresmeni 20 Yanvar və Xocalı faciələrinin
ildönümləri ilə bağlı bəyanatla çıxış edib
(4 fevral 2016-cı il)**

ABŞ-ın Nyu-Cersi ştatından olan konqresmen Donald Peyn 20 Yanvar və Xocalı faciələrinin ildönümləri ilə bağlı ABŞ Konqresində bəyanatla çıxış edib.

Konqresmen D.Peyn bəyanatında 1990-cı il yanvarın 20-də Sovet ordusunun dinc nümayiş keçirən mülki şəxslərə hücum etdiyini və nəticədə onlarla insanın öz həyatını itirdiyini qeyd edib. O, həmçinin Azərbaycanın işğal olunmuş ərazisində yerləşən Xocalıda 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə aralarında qadın və uşaqların da olduğu 600-dən çox dinc sakinin qətlə yetirildiyini bildirib.

Bəyanatda bu faciəvi tarixlərin anılması ilə bağlı Konqresin digər üzvlərinə də çağırışlar əks olunub.

Sonda konqresmen Azərbaycanın strateji baxımdan əhəmiyyətli bölgədə ABŞ-ın güclü müttəfiqi olduğunu vurğulayıb.

Yusif Babanlı

AZƏRTAC-ın xüsusi müxbiri

Vaşinqton

**Azərbaycan ombudsmanı 20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar
beynəlxalq qurumlara bəyanat ünvanlayıb
(13 yanvar 2017)**

Azərbaycanın insan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Elmira Süleymanova 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 27-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatla çıxış edib. Bu barədə, AZƏRTAC -a Ombudsman Aparatından məlumat verilib.

Bəyanatda deyilir ki, 1990-cı il qanlı 20 Yanvar faciəsindən artıq 27 il keçir. Unudulması mümkün olmayan bu qətlə, insanlığa qarşı törədilmiş qatı cinayət hər dəfə ürəkağrısı ilə yad edilir. Yaddaşlara Qara Yanvar gecəsi kimi həkk olmuş həmin qanlı tarix təkəcə acıqlarla xatırlanmayan, həm şəhidlərimizin anım günü, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan xalqımızın birliyi, fəxr və şərəf günüdür. Bu hadisələr bir daha nümayiş etdirdi ki, xalqımız müstəqilliyinin, pozulmuş hüquqlarının bərpa olunması naminə savaşımaq əzmindədir.

Bəyanatda qeyd edilir ki, Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 147 nəfər silahsız mülki şəxsi, o cümlədən yaşlıları, qadınları və uşaqları amansızcasına öldürmüş, paytaxtda, şəhərtrafi qəsəbələrdə və rayonlarda 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdi. Yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, nəticədə tibb işçiləri şəhid olmuş, yaralanmışlar. Hətta yanvarın 20-də fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra daha 21 nəfər öldürülmüşdür. Hücüm zamanı qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə olunmuş, yaralılar yerindəcə güllələnmiş, ağır hərbi texnikanın tırtılları altına salınmışlar. Azərbaycanlılara qarşı nifrət hissi ilə köklənən hərbi canilər həlak olanların dəqiq sayını gizlətmək üçün hətta cəsədləri məhv etmişlər.

İnsanlığ əleyhinə törədilmiş bu dəhşətli əməl nəticəsində BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlər kobud şəkildə pozulsa da, öz mahiyyətinə və miqyasına görə XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərdən olan 20 Yanvar faciəsinə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb. Beynəlxalq hüquqa əsasən, 20 Yanvar faciəsi insanlığ əleyhinə cinayət kimi təsvif edilməlidir. Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Nizamnaməsinin 7-ci maddəsinə əsasən, insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər insanlığ əleyhinə cinayət kimi təsvif edilir.

Bəyanatda vurğulanır ki, o dövrdə faciə ilə bağlı ən ciddi və sərt bəyanatı Azərbaycan xalqı adından ümummilli liderimiz Heydər Əliyev səsləndirmiş və 20 Yanvar faciəsində insanlığa qarşı törədilən qırğınlara siyasi qiymət verilməsini və günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir. Həmin bəyanatda bu qanlı hadisə ilə bağlı sovet dövlətinin başçısını birbaşa ittiham etməsi onun cəsarətinin, xalqına məhəbbətinin sübutu idi. Qeyd edilməlidir ki, bu qanlı hadisələr xalqımızın iradəsini qıra bilməmiş və bu azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə

Azərbaycanın öz müstəqilliyinin bərpası ilə nəticələnmişdir. 1993-cü ildə ölkə rəhbərliyinə qayıdan Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 20 Yanvar tarixini Ümumxalq Hüzün günü elan etmişdir və bu gün respublikamızda hər il qeyd olunur.

Faciə qurbanları Bakıda və respublikamızın müxtəlif bölgələrində müqəddəs and yerinə, ziyarətgaha çevrilmiş Şəhidlər xiyabanlarında uyuyur, xalqımız həlak olmuş oğul və qızlarının milli-azadlıq mübarizəsini yüksək dəyərləndirərək daim onların məzarlarını ehtiramla yad edir. Həmin qanlı hadisələr zamanı hünər nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən “20 Yanvar şəhidi” fəxri adı verilmiş, habelə “1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında” Sərəncama əsasən müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir, bu şəxslərə müvafiq müavinət, həmçinin şəhid ailələrinə Prezident təqaüdü verilir. Hər il olduğu kimi, bu günlərdə də müvafiq Sərəncamla “20 Yanvar faciəsinin 27-ci ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı” təsdiq edilmişdir və icra olunmaqdadır.

“Azərbaycan həqiqətlərinin, o cümlədən 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması qarşımızda duran mühüm vəzifələrdəndir. İştirak etdiyimiz çoxsaylı beynəlxalq konfranslardakı və digər tədbirlərdəki çıxışlarımızda xalqımızın məruz qaldığı soyqırımları və terror hadisələri, aprel döyüşləri, habelə 20 Yanvar faciəsi barədə ətraflı məlumat verilmiş, bununla bağlı bəyanatlarımız nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara göndərilmişdir. Yuxarıda qeyd olunanları rəhbər tutaraq, 20 Yanvar hadisələrinin beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi üçün kifayət qədər hüquqi sənədlər mövcuddur. Eyni zamanda, bu vəhşilikləri törətmiş hərbi qulluqçuların və onların icrasına əmr verənlərin, ən əvvəl isə o vaxtkı sovet dövləti rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərinə əsaslar var. Göstərilənlərə əsasən ümid edirik ki, beynəlxalq qurumlar və dünya ictimaiyyəti Azərbaycanın haqlı tələblərini dəstəkləyəcək, bu qanlı aksiya insanlıq əleyhinə cinayət kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymətini alacaq və cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqlar”, - deyə bəyanatda qeyd edilir.

***

Bəyanat BMT-nin baş katibinə, Təhlükəsizlik Şurasına, insan hüquqları üzrə ali komissarına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa ombudsmanlar institutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilib.

Azərbaycan Respublikası
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmannın)
1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 28-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(12 yanvar 2018)

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun qoşunları qəfildən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin bir çox digər şəhər və rayonlarına yeridilmiş, hərbi gəmilərlə gətirilmiş desant qrupları, tanklar və digər ağır hərbi texnikadan istifadə etməklə dinc əhalini atəşə məruz qoymuş, bununla da beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-nin konstitusiyalarının müvafiq müddəaları kobudcasına pozulmuş, doğma yurdunun azadlığının və öz hüquqlarının müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza qarşı, insanlıq əleyhinə qatı cinayət törədilmişdir.

Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 147 nəfər silahsız mülki şəxsi, o cümlədən yaşlıları, qadınları və uşaqları amansızcasına öldürmüş, paytaxtda, şəhərətrafi qəsəbələrdə və rayonlarda 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz həbs edilmişdir. Hətta yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, nəticədə tibb işçiləri şəhid olmuş, yaralanmışlar. Yanvarın 20-də fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra daha 21 nəfər öldürülmüşdür. Hücüm zamanı qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə olunmuş, ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmişdir. Hadisə ilə bağlı məlumatın əhalidən gizlədilməsi məqsədilə Respublika televiziyaşının enerji bloku partladılmışdır.

O dövrdə bu qanlı hadisələrlə bağlı Azərbaycan xalqı adından Ulu öndər Heydər Əliyev sərt bəyanat verərək 20 Yanvar faciəsində xalqımıza qarşı törədilmiş qırğına siyasi qiymət verilməsini və günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir.

Bu qanlı hadisələr xalqımızın iradəsini qıra bilməmiş və azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpası ilə nəticələnmişdir. Prezident Heydər Əliyevin tövsiyəsi ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi xüsusi sessiya keçirmiş və bu qanlı hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət verilmişdir. 20 Yanvar tarixi respublikamızda hər il Ümumxalq Hüzn günü kimi qeyd olunur və şəhidlər ehtiramla yad edilir.

Faciə zamanı qətlə yetirilmiş, müxtəlif millətlərdən olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən “20 Yanvar Şəhidi” fəxri adı verilmiş, habelə “1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında” Sərəncama əsasən, müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir, bu şəxslərə dövlət tərəfindən müavinət, şəhid ailələrinə isə Prezident təqaüdü verilir.

Hər il olduğu kimi, bu il də həmin qanlı hadisələrin dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması məqsədilə müvafiq Sərəncamla “20 Yanvar faciəsinin 28-ci ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı” təsdiq edilmiş və icra olunur.

Dinc əhalinin qırılmasına səbəb olan bu dəhşətli faciə nəticəsində BMT-nin Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlər kobud şəkildə pozulsa da, öz mahiyyətinə və miqyasına görə XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərdən olan 20

Yanvar hadisələrinə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, qanlı aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb.

Beynəlxalq hüquqa əsasən, 20 Yanvar faciəsi insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməlidir. Belə ki, beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən, insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilir.

O dövrdə Sovet dövlətinin rəhbərliyi beynəlxalq hüquq normalarını kobudcasına pozaraq, həmin cinayətlə Ermənistanı dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soyqırımını baş vermiş, respublikamızın torpaqlarının 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, ölkəmizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan əhali zorla qovulmuş, bu hadisələr kütləvi şəkildə dinc əhalinin fundamental hüquqlarının pozulması ilə nəticələnmiş və indiyədək bir milyondan çox soydaşımız qaçqın və məcburi köçkün həyatı yaşayır.

Azərbaycan tərəfi bu münaqişənin sülh yolu ilə həllinə mütəmadi olaraq səylər göstərir, təşəbbüslər irəli sürür. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev münaqişənin yalnız ölkəmizin ərazi bütövlüyü çərçivəsində həllini tapmasının, zəbt edilmiş Azərbaycan torpaqlarından işğalçı qüvvələrin çıxarılmasının zəruriliyini dəfələrlə və qətiyyətlə nüfuzlu beynəlxalq qurumların, o cümlədən BMT Baş Məclisinin tribunallarından bəyan etmişdir.

Yuxarıda qeyd olunan faktlar göstərir ki, 28 il əvvəl törədilmiş 20 yanvar hadisələri beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi üçün kifayət qədər hüquqi sənədlər, eyni zamanda bu qətləmin icrasına əmr verənlərin və törədənlərin, ən əvvəl isə o vaxtki sovet dövləti rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərincə əsaslar mövcuddur.

Beynəlxalq qurumlar və dünya ictimaiyyəti Azərbaycan xalqının haqlı tələblərini dəstəkləməklə bu qanlı aksiyaya insanlıq əleyhinə cinayət kimi tezliklə beynəlxalq hüquqi qiymət verilməli və cinayətkarlar layiqincə cəzalandırılmalıdır.

Elmira Süleymanova
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)
12 yanvar 2018-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına, Avropa Komissiyasına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları

Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 29-cu ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (11 yanvar 2019)

1990-cı il qanlı 20 Yanvar faciəsindən artıq 29 il keçir. Unudulması mümkün olmayan, insanlığa qarşı törədilmiş bu qatı cinayət hər dəfə ürək ağrısı ilə yad edilir. Yaddaşlara Qara Yanvar gecəsi kimi həkk olunmuş həmin qanlı tarix həm şəhidlərimizin anım günü, həm də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan xalqımızın birliyi, fəxr və şərəf günüdür. Bu hadisələr bir daha nümayiş etdirdi ki, xalqımız müstəqilliyinin, pozulmuş hüquqlarının bərpa olunması naminə savaşımaq əzmindədir.

Belə ki, 1988-ci ildən başlayaraq Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində baş qaldıran erməni separatizminə keçmiş SSRİ rəhbərliyi tərəfindən dəstək verilməsi və ölkəmizə qarşı qərəzli mövqe nəticəsində adı çəkilən vilayətin idarə və təşkilatlarının təcridən respublikamızın tabeliyindən çıxarılması, azərbaycanlıların Ermənistandakı tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edilməsi, soydaşlarımızın ağır işgəncələrə, zorakılıqlara məruz qalması xalqımızın səbrini tükəndirmişdi. Həmin dövrdəki Sovet hökumətinin göstərişi ilə xalqımızın haqlı etirazını boğmaq, Azərbaycanda genişlənən milli-azadlıq hərəkatının qarşısını almaq üçün 20 Yanvar qırğını törədildi.

Rəsmi faktlara əsasən bildiririk ki, 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun qoşunları qəfildən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin digər şəhər və rayonlarına yeridilmiş, hərbi gəmilərlə gətirilmiş desant qrupları, tanklar və digər ağır hərbi texnikadan istifadə etməklə, dinc əhalini atəşə məruz qoymuş, bununla da beynəlxalq hüquq normaları, keçmiş SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-in konstitusiyalarının müvafiq müddəaları, fundamental insan hüquqları kobudcasına pozulmuş, doğma yurdunun azadlığının və öz hüquqlarının müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza qarşı insanlıq əleyhinə qatı cinayət törədilmişdir.

Bakıya daxil olan silahlı qoşunlar milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 168 nəfər silahsız mülki şəxsi, o cümlədən uşaqları, qadınları və yaşlıları amansızcasına öldürmüş, paytaxtda və başqa ərazilərdə 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilmişdir. Həmin hadisələr zamanı hətta yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, nəticədə tibb işçiləri şəhid olmuş, yaralanmışlar. Qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə etməklə ölçüyəgəlməz dağıntılar törədilmişdir. Hadisə ilə bağlı məlumatın əhalidən gizlədilməsi məqsədilə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təşkil etdiyi təxribat nəticəsində Respublika televiziyasının enerji bloku partladılmışdır.

O dövrdə Ümummillə liderimiz Heydər Əliyev bu qanlı hadisələrlə bağlı Moskva şəhərində Azərbaycan xalqı adından sərt bəyanat vermiş, 20 Yanvar faciəsində xalqımıza qarşı törədilmiş qırğına siyasi qiymət verilməsini və günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, həmin hadisələr xalqımızın iradəsini qıra bilməmiş və azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə Azərbaycanın öz müstəqilliyinin bərpası ilə nəticələnmişdir.

Prezident Heydər Əliyevin tövsiyəsi ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi xüsusi sessiya keçirmiş və bu qanlı hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət verilmişdir. 20 Yanvar tarixi respublikamızda hər il Ümumxalq Hüzün günü kimi qeyd olunur və həmin gün yüz minlərlə insan tərəfindən şəhidlər ehtiramla yad edilir.

Faciə zamanı qətlə yetirilmiş, müxtəlif millətlərdən olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən “20 Yanvar Şəhidi” fəxri adı verilmiş, habelə “1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında” Sərəncama əsasən, müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir, bu şəxslərə dövlət tərəfindən müavinət, şəhid ailələrinə isə Prezident təqaüdü verilir.

Hər il olduğu kimi, bu il də dünya ictimaiyyətinin diqqətini həmin qanlı hadisələrə yönəltmək məqsədilə müvafiq Sərəncamla “20 Yanvar faciəsinin 29-cu ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı” təsdiq edilib və icra olunur.

Həmin dəhşətli faciə dinc əhalinin qırılmasına səbəb olub. Nəticədə BMT-nin Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlər kobud şəkildə pozulub. Lakin öz mahiyyətinə və miqyasına görə XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərdən olan 20 Yanvar hadisələrinə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, qanlı aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb.

Beynəlxalq hüquqa əsasən, 20 Yanvar faciəsi insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməlidir. Belə ki, Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən, insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilir.

O dövrdə Sovet dövlətinin rəhbərliyi beynəlxalq hüquq normalarını kobudcasına pozaraq, həmin cinayətlə Ermənistanı dəstək vermiş, nəticədə Azərbaycana qarşı uzunmüddətli erməni təcavüzü, etnik təmizləmə, soyqırımı baş vermiş, respublikamızın torpaqlarının 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, ölkəmizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan yerli azərbaycanlı əhali zorla qovulmuşdur. Bu hadisələr kütləvi şəkildə dinc əhalinin fundamental hüquqlarının pozulması ilə nəticələnmiş və indiyədək bir milyondan çox soydaşımız qaçqın və məcburi köçkün həyatı yaşayır.

Azərbaycan tərəfi bu münaqişənin sülh yolu ilə həllinə mütəmadi olaraq səylər göstərir, təşəbbüslər irəli sürür. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev münaqişənin sülh yolu ilə yalnız ölkəmizin ərazi bütövlüyü çərçivəsində həllini tapmasının, zəbt edilmiş Azərbaycan torpaqlarından işğalçı qüvvələrin çıxarılmasının zəruriliyini dəfələrlə və qətiyyətlə nüfuzlu beynəlxalq qurumların, o cümlədən BMT Baş Məclisinin tribunallarından bəyan etmişdir. Bu isə nüfuzlu beynəlxalq qurumların müvafiq qərarlarında, o cümlədən Avropa Parlamentinin 12 dekabr 2018-ci ildə qəbul etdiyi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bir daha vurğulandığı Qətnamədə öz əksini tapmışdır.

Qeyd olunmalıdır ki, 29 il əvvəl törədilmiş 20 Yanvar hadisələrinin beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi üçün kifayət qədər hüquqi

sənədlər, eyni zamanda bu qətləmin icrasına əmr verənlərin və törədənlərin, ən əvvəl isə o vaxtki Sovet dövləti rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərinə əsaslar mövcuddur.

Bu kimi halları törədənlərin cəzalandırılmaması dünyanın hədəflədiyi əsas prioritetlərinə, BMT-nin prinsiplərinə, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə ziddir.

Biz dünya ictimaiyyətini və beynəlxalq qurumları Azərbaycan xalqının haqlı tələblərini dəstəkləməklə, insanlıq əleyhinə bu cinayəti törətmiş şəxslərin layiqincə cəzalandırılması naminə bu qanlı aksiyaya beynəlxalq hüquqi qiymət verməyə çağırırıq.

Elmira Süleymanova
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)
11 yanvar 2019-cu il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, YUNİSEF-ə, YUNESKO-ya, Avropa İttifaqına, Avropa Şurasına, ATƏT-ə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

**Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsman) 1990-cı il 20
Yanvar faciəsinin 30-cu ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(14 yanvar 2020)**

Azərbaycanın paytaxtı və digər rayonlarında yüzlərlə soydaşımızın qətli, yaralanması və itkin düşməsi ilə nəticələnən 1990-cı il 20 Yanvar faciəsindən 30 il ötür.

1987-ci ildən başlayaraq Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində baş qaldıran erməni separatizminə keçmiş SSRİ rəhbərliyi tərəfindən dəstək verilməsi və ölkəmizə qarşı qərəzli mövqeyə, azərbaycanlıların Ermənistandakı tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edilməsinə, etnik təmizləmə və soyqırımını siyasətinə etiraz edən xalqımızın haqq səsinə boğmaq, Azərbaycanın müstəqilliyə gedən yolunun qarşısını almaq məqsədilə 20 Yanvar qırğını törədildi.

1990-cı il yanvar ayının 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu tərəfindən xəbərdarlıq edilmədən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin digər şəhər və rayonlarına tanklar və digər ağır hərbi texnikalar yeridilib, dinc əhali atəşə tutulub, milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 150 nəfər silahsız mülki şəxs, o cümlədən uşaqlar, qadınlar və yaşlılar amansızcasına öldürülüb, hətta yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınları silahlı hücumla məruz qalıb, qadağan edilmiş silah və sursatdan istifadə edilib. Paytaxt və başqa ərazilərdə 744 dinc, günahsız insan yaralanıb, yüzlərlə adam itkin düşüb, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilib. Hadisə ilə bağlı məlumatın əhalidən gizlədilməsi məqsədilə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təşkil etdiyi təxribat nəticəsində Respublika televiziyasının enerji bloku partladılıb.

O dövrdə Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev bu qanlı hadisələrlə bağlı Moskva şəhərində Azərbaycan xalqı adından sərt bəyanat vermiş, 20 Yanvar faciəsində xalqımıza qarşı törədilmiş qırğına siyasi qiymət verilməsini və günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmiş, daha sonra Prezident olduğu dövrdə onun tövsiyəsi ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi xüsusi sessiya keçirmiş və bu qanlı hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət verilmişdir.

20 Yanvar faciəsini törədən cinayətkarların ədalət mühakiməsinə cəlb olunması üçün kifayət qədər hüquqi əsaslar mövcuddur. Bu hadisə hər şeydən əvvəl BMT-nin Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin, konvensiyaların tələblərinin pozulması faktıdır. Eyni zamanda, 20 Yanvar faciəsi Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilə bilər. Çünki hadisə zamanı insanlar məhv edilib, məcburi yoxa çıxarılıb, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilib, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəbolma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlərə yol verilib.

Faciə zamanı qətlə yetirilmiş, müxtəlif millətlərdən olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən “20 Yanvar Şəhidi” fəxri adı verilib. Eyni zamanda, “1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında” Sərəncama əsasən, müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir. Bu şəxslərə dövlət tərəfindən müavinət, şəhid ailələrinə isə Prezident təqaüdü verilir.

Hər il olduğu kimi, bu il də dünya ictimaiyyətinin diqqətini həmin qanlı hadisələrə yönəltmək məqsədilə müvafiq Sərəncamla “20 Yanvar faciəsinin 30-cu ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planı” təsdiq edilib və icra olunur.

20 Yanvar hadisələrinin beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi üçün kifayət qədər hüquqi sənədlər, eyni zamanda bu qətliamın icrasına əmr verənlərin və törədənlərin, xüsusilə də o vaxtkı SSRİ rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərincə əsaslar mövcuddur. Azərbaycan Respublikası 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar reallıqları, qətliamı törədənlərin cəzalandırılmasının zəruriliyini dünya ictimaiyyətinin diqqətinə təqdim edir.

Eyni zamanda, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün nəticələri, o cümlədən qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüş 1 milyondan artıq soydaşımızın hüquqlarının pozulması faktı beynəlxalq birliyin nəzərinə çatdırılır. Azərbaycanın mövqeyi ondan ibarətdir ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi beynəlxalq hüquq normaları əsasında, ölkəmizin ərazi bütövlüyü çərçivəsində ədalətli həllini tapmalı, zəbt olunmuş Azərbaycan torpaqları qeyd-şərtsiz azad olunmalı, qaçqın və məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıtması təmin edilməlidir. Qoşulmama Hərəkatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, ATƏT, Avropa Parlamenti, Avropa Şurası Parlament Assambleyası və digər təşkilatlar Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli məsələsi ilə əlaqədar Azərbaycanın haqlı və ədalətli mövqeyini dəstəkləyən qərar və qətnamələr qəbul ediblər. Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında imzalanmış “Tərəfdaşlıq prioritetləri” sənədində Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə, suverenliyinə, sərhədlərinin toxunulmazlığına dəstək ifadə edilib.

Biz beynəlxalq qurumları və bütövlükdə dünya ictimaiyyətini insan hüquqlarının kobud şəkildə pozulması ilə müayizət olunan, bütövlükdə beynəlxalq hüquq normalarına zidd olan bu cinayət hadisəsinə hüquqi qiymət verməyə çağırırıq.

Səbinə Əliyeva

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

14 yanvar 2020-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, YUNİSEF-in, YUNESKO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il
20 Yanvar faciəsinin 31-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı
(11 yanvar 2021)**

31 il əvvəl SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycan xalqına qarşı qeyri-insani və xəyanətkar siyasəti nəticəsində insanlığa qarşı törədilmiş qatı cinayət hadisəsi olan 20 Yanvar faciəsi xalqımızın yaddaşına Qara Yanvar gecəsi kimi həkk olunmuşdur. Bu həm də öz azadlığına, müstəqilliyinə can atan xalqımızın mübarizliyini, əyilməzliyini və məğrurluğunu nümayiş etdirən bir tarixdir.

Həmin zaman xalq SSRİ rəhbərliyinin qərəzli siyasətinə etiraz edir, azərbaycanlılara qarşı Ermənistanda, habelə separatçılar tərəfindən Dağlıq Qarabağda törədilmiş bəşəri cinayətlərin araşdırılmasını və cinayətkarların cəzalandırılmasını tələb edirdi. Məhz xalqımızın etiraz səsini boğmaq, Azərbaycanın müstəqilliyə gedən yolunun qarşısını almaq məqsədilə o vaxtkı SSRİ rəhbərliyi tərəfindən 20 Yanvar qırğını törədildi.

Planlaşdırılan hadisə barədə məlumatın əhalidən və ümumiyyətlə, dünya ictimaiyyətindən gizlədilməsi məqsədilə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin təşkil etdiyi təxribat nəticəsində hadisədən bir gün əvvəl Azərbaycan Dövlət Televiziyasının enerji bloku partladılmışdır.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-ə keçən gecə sovet ordusunun qoşunları əvvəlcədən fəvqəladə vəziyyət elan edilmədən Bakı və Sumqayıt şəhərlərinə, habelə ölkəmizin digər şəhər və rayonlarına yeridilmiş, dinc əhalini müxtəlif növ silahlardan atəşə məruz qoymuşdur. Silahlı qoşun birləşmələri milliyyətindən, yaşından və cinsindən asılı olmayaraq, 150 nəfər silahsız mülki şəxsi, o cümlədən uşaqları, qadınları və yaşlıları amansızcasına öldürmüş, Bakı şəhərində və başqa ərazilərdə 744 dinc, günahsız insan yaralanmış, yüzlərlə adam itkin düşmüş, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilmişdir. Həmin hadisələr zamanı hətta yaralıları çıxaran təcili tibbi yardım maşınlarına və həkimlərə də atəş açılmış, nəticədə tibb işçiləri şəhid olmuş, yaralanmışlar. Eyni zamanda, yanvarın 20-də fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra daha 21 nəfər öldürülmüşdü.

Bununla beynəlxalq hüquq normaları, fundamental insan hüquqları kobudcasına pozulmuş, doğma yurdunun azadlığının və öz hüquqlarının müdafiəsinə qalxmış çoxmillətli xalqımıza qarşı insanlıq əleyhinə qatı cinayət törədilmişdir.

1990-cı il yanvarın 21-də Ümummillə Liderimiz Heydər Əliyev bu qanlı hadisələrlə bağlı Moskva şəhərində Azərbaycan xalqı adından sərt bəyanat vermiş, xalqımıza qarşı törədilmiş qırğına siyasi qiymət verilməsini və günahkarların cəzalandırılmasını tələb etmişdir.

İnsanlığa əleyhinə törədilmiş bu dəhşətli cinayət əməli BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin kobud şəkildə pozulmasıdır. Beynəlxalq hüquqa əsasən, 20 Yanvar faciəsi insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməlidir. Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən, insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilir.

Sovet ordusunun xalqımıza qarşı törətdiyi 20 yanvar faciəsi xalqımızın iradəsini qıra bilmədi və azadlıq mübarizəsi 1991-ci ildə Azərbaycanın öz müstəqilliyini bərpa etməsi ilə nəticələndi.

1993-cü ildə xalqın tələbi ilə ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə gələn Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi xüsusi sessiya keçirmiş və bu qanlı hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət verilmiş, 20 Yanvar tarixi “Ümumxalq Hüzn günü” elan edilmişdir. Hər il həmin tarixdə şəhidlərin xatirəsi yüz minlərlə insan tərəfindən ehtiramla yad edilir.

Bu qanlı hadisələr zamanı həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına ölkə Prezidentinin müvafiq Fərmanına əsasən “20 Yanvar şəhidi” fəxri adı verilmişdir, habelə 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısı davam etdirilir.

Xüsusi olaraq vurğulamaq lazımdır ki, o dövrdə Sovet dövlətinin rəhbərliyi tərəfindən Ermənistanə dəstək verilməsi nəticəsində Azərbaycana qarşı etnik təmizləmə, soyqırımı törədilmiş, torpaqlarımızın 20 faizi zəbt edilmiş, Ermənistan ərazisindən, ölkəmizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayondan yerli azərbaycanlı əhali zorla qovulmuş, bir milyona yaxın dinc əhalinin fundamental hüquqları pozulmuşdur. Ermənistan – Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll edilməsindən imtina edən və yeni ərazilər işğal etmək istəyində olan Ermənistan 2020-ci il iyul və avqust aylarında ordumuzun mövqələri istiqamətində təxribatlar törətmiş, sentyabr ayının sonlarında atəşkəsi pozaraq, Azərbaycan Ordusunun mövqələrini və mülki yaşayış məntəqələrini atəşə tutmuşdur. Nəticədə çoxsaylı hərbi və mülki şəxslər həlak olmuş, yaralanmış, mülki obyektlərə, o cümlədən yaşayış binalarına ciddi ziyan dəymişdir. Buna cavab olaraq Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusu 2020-ci ilin 27 sentyabr tarixində əks-hücum əməliyyatına başlayaraq qısa müddətdə ərazilərimizin çox hissəsini işğaldan azad etmiş, noyabrın 10-da Ermənistan dövlətinin tam məğlubiyyətini rəsmiləşdirən tarixi sənəd imzalanmışdır. İşğal altında olan torpaqlarımızın azad edilməsi və yüz minlərlə dinc əhalinin öz dədə-baba torpaqlarına qayıtmaq imkanının yaradılması ilə onların fundamental hüquqları bərpa edilmişdir.

Lakin təəssüflə qeyd etmək istərdik ki, insanlıq əleyhinə törədilmiş dəhşətli əməl nəticəsində beynəlxalq hüquqi sənədlər kobud şəkildə pozulsa da, öz mahiyyətinə və miqyasına görə XX əsrdə törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərdən olan 20 Yanvar faciəsinə indiyədək beynəlxalq hüquqi qiymət verilməyib, aksiyanın sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmayıb.

20 yanvar hadisələrinin beynəlxalq hüquqa əsasən, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən olan insanlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməsi, bu vəhşilikləri törətmiş hərbi qulluqçuların və onların icrasına əmr verənlərin, ən əvvəl isə o vaxtkı sovet dövləti rəhbərliyinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün yetərincə hüquqi əsaslar vardır.

İnanırıq ki, tezliklə 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinə beynəlxalq səviyyədə hüquqi qiymət verilərək bu qanlı cinayəti törədənlər məsuliyyətə cəlb olunacaqdır.

Biz beynəlxalq qurumları və bütövlükdə dünya ictimaiyyətini insan hüquqlarının kobud şəkildə pozulması ilə nəticələnən, eləcə də beynəlxalq hüquq normalarına zidd olan bu cinayət hadisəsinə hüquqi qiymət verməyə çağırırıq.

Səbinə Əliyeva
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)
19 yanvar 2021-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, YUNİSEF-in, YUNESKO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 32-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (19 yanvar 2022)

Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda aparılan mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuş 20 Yanvar hadisələrindən 32 il ötür.

20 Yanvar hadisələri Azərbaycan xalqının iradəsini, mübarizə əzmini qıra bilmədi, əksinə xalqımızı azadlıq uğrunda daha da sıx birləşdirdi, müstəqilliyə gedən yolunu yaxınlaşdırdı.

1980-ci illərin sonlarından başlayaraq Ermənistan Azərbaycana qarşı əsassız ərazi iddiaları etməklə yanaşı, azərbaycanlılara qarşı nifrət, etnik təmizləmə və soyqırım siyasəti yürüdü.

Ermənistanın təcavüzkar hərəkətlərindən və SSRİ rəhbərliyinin bu fəaliyyətə dəstək verməsindən hiddətlənən, buna öz qəti etirazını bildirən Azərbaycan xalqının iradəsini qırmaq məqsədilə dinc əhəlinin üzərinə qoşun yeridilməsi Bakı və Sumqayıt şəhərlərində, habelə ölkəmizin digər şəhər və rayonlarında qırğınlara səbəb oldu. İnsanlıq əleyhinə törədilən bu cinayət nəticəsində 150 nəfər dinc mülki şəxs, o cümlədən uşaqlar, qadınlar və ahıl şəxslər amansızcasına öldürülmüş, 744 insan yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilmişdir.

1990-cı ilin 21 yanvar tarixində bütün təzyiqlə və çətinliklərə baxmayaraq Azərbaycan xalqının Ümummili Lideri Heydər Əliyev siyasi iradə nümayiş etdirərək, SSRİ rəhbərliyi tərəfindən törədilən bu cinayətlə bağlı sərt bəyanat vermişdir.

Bu qanlı faciəyə siyasi-hüquqi qiymət verilməsi də məhz Ümummilliyə Lider Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə qayıdışı nəticəsində reallaşmışdır. Belə ki, 1994-cü ildə Milli Məclisin xüsusi sessiyası keçirilmiş, “1990-cı il yanvarın 20-də Bakıda törədilmiş faciəli hadisələr haqqında” qərar qəbul olunmuşdur. Qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən 20 Yanvar şəhidlərinin ailələri və bu hadisələr ilə əlaqədar əlilliyi olan şəxslər üçün zəruri sosial müdafiə sistemi yaradılmışdır.

Beynəlxalq hüquqa əsasən 20 Yanvar hadisələri insanlıq əleyhinə cinayət kimi təsvif edilməli, bu cinayətin sifarişçiləri və icraçıları cəzalandırılmalıdır. Belə ki, həmin hadisələr zamanı mülki əhaliyə qarşı törədilmiş insanların məhv edilməsi, məcburi yoxa çıxarılması, siyasi, irqi, etnik, mədəni və ya cinsi motivlərə görə təqib edilməsi, işgəncə, qəsdən güclü iztirablara səbəb olma və ya ağır bədən xəsarətləri yetirilməsi, yaxud fiziki və ya psixi sağlamlığa mühüm ziyan vurmaqdan ibarət olan digər qeyri-insani hərəkətlər Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statutunun 7-ci maddəsinə əsasən məhz insanlıq əleyhinə cinayətlər kimi təsvif edilir.

Azərbaycan tarix boyu ağır sınaqlardan keçmiş, tarixin müəyyən mərhələlərində xalqımıza qarşı qanlı cinayətlər, terror aktları, soyqırımlar törədilmişdir. Xüsusilə də son 30 ilə yaxın müddət ərzində davam etmiş hərbi təcavüz nəticəsində 23 000-dən çox azərbaycanlı həyatını itirmiş, 50 000 insan yaralanmış və ya əlil olmuşdur, 4 000-ə yaxın Azərbaycan vətəndaşı isə hələ də itkin düşmüş hesab edilir.

2020-ci ildə ölkəmizə qarşı yönəlmiş növbəti hərbi təcavüzün qarşısının alınması və mülki əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə əks-hücum əməliyyatına başlanılmış, 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalı

altında olmuş torpaqlarımız qısa müddət ərzində azad edilmiş, soydaşlarımızın pozulmuş hüquqları bərpa edilmişdir.

Ermənistanın həmin hərbi əməliyyatların gedişi zamanı Azərbaycana qarşı törətdiyi müharibə cinayətləri nəticəsində isə 10-dan çoxu uşaq olmaqla 100-ə yaxın dinc mülki şəxs qətlə yetirilmiş, 450-dən çox insan yaralanmış, 12 min mülki infrastruktur obyektinə, o cümlədən 3410-dan çox ev, 120 çoxmənzilli yaşayış binası və çoxlu sayda məktəb, xəstəxana, uşaq bağçası da daxil olmaqla, 512 mülki infrastruktur, habelə tarixi, dini və mədəni abidələrimiz dağıdılmış və ya onlara ciddi ziyan vurulmuşdur.

20 Yanvar faciəsinin insanlıq ələhinə cinayət kimi tövsif olunması, onun sifarişçilərinin və icraçılarının cəzalandırılması üçün yetərinə hüquqi əsaslar mövcud olsa da, bu gündək məsələyə hüquqi qiymət verilməmişdir.

Dünya ictimaiyyətini və beynəlxalq qurumları 20 Yanvar hadisələrini törətmiş şəxslərin ədalət mühakiməsinə cəlb edilməsi, bu qanlı aksiyaya beynəlxalq hüquqi qiymət verilməsi məqsədilə əməkdaşlığa çağırırıq.

Səbinə Əliyeva

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

19 yanvar 2022-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) 1990-cı il 20 Yanvar faciəsinin 33-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanatı (19 yanvar 2023)

Azərbaycanın müasir tarixinə ən faciəli günlərdən biri kimi daxil olmuş, eyni zamanda, xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinin ən parlaq və şərəfli səhifələrindən olan 20 Yanvar hadisələrindən 33 il ötür.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakıda sovet ordusu tərəfindən dinc əhaliyə qarşı dəhşətli, kütləvi qırğın hadisəsi törədildi.

Ermənistanın Azərbaycanın tarixi torpaqlarına qarşı təcavüzkar siyasətinin keçmiş SSRİ rəhbərliyi tərəfindən dəstəklənməsinə, onların ölkəmizə qarşı ermənipərəst və qərəzli siyasətinə etiraz edən dinc, mülki azərbaycanlıların səsini boğmaq, həmçinin müstəqillik arzularını gerçəkləşdirmələrinin qarşısını almaq məqsədilə bu qanlı hadisə törədilmişdir. Sovet imperiyası tərəfindəngünahsız insanlara qarşı vəhşi terror aktı törədilməsinə baxmayaraq Azərbaycan xalqının iradəsini qırmaq mümkün olmamışdır.

Bakı və Sumqayıt şəhərləri ilə yanaşı, Azərbaycanın bir neçə rayonunda keçmiş Sovet İttifaqının qoşun hissələri tərəfindən insanlıq əleyhinə törədilən bu cinayət nəticəsində 150 nəfər dinc mülki şəxs, o cümlədən uşaqlar, qadınlar və ahıl şəxslər amansızcasına öldürülmüş, 744 insan yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilmiş, onlardan 112 nəfər SSRİ-nin müxtəlif şəhərlərindəki həbsxanalara göndərilmişdir.

Qan yaddaşımız olan 20 Yanvar hadisələri yaxın keçmişimizdə yaşamış olduğumuz ən faciəvi günlərdən biri olsa da, xalqımızın yaddaşına şərəfli qəhrəmanlıq tarixi kimi həkk olundu.

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevlə üzləri ilə birlikdə 1990-cı il 21 yanvar tarixində təzyiqlərə və çətinliklərə baxmayaraq, 20 yanvar tarixində baş vermiş insanlıq əleyhinə cinayətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək, mətbuat konfransı keçirmiş, SSRİ rəhbərliyi tərəfindən törədilən bu cinayətlə bağlı sərt bəyanat vermişdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyev 1990-ci ilin noyabrın 20-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sessiyasında 20 Yanvar faciəsini Azərbaycan xalqının suveren hüquqlarına qəsd kimi qiymətləndirmiş, onun Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışından sonra - 1994-cü ildə 20 Yanvar hadisələrinə siyasi-hüquqi qiymət verilmiş, bu cinayəti törədənlərin adları ictimaiyyətə çatdırılmış və 20 Yanvar - Ümumxalq Hüzün Günü elan edilmişdir.

20 Yanvar hadisələri zamanı dinc əhaliyə qanlı divan tutulması, yüzlərlə insanın öldürülərək yaşamaq haqqının əlindən alınması və ya yaralanması, qurbanlar arasında qadınlar, ahıllar və uşaqların olması, digər şəxslərin informasiya blokadası şəraitində saxlanılmaqla baş verən hadisələr haqqında düzgün məlumat almaq imkanlarından məhrum edilməsi faktları beynəlxalq hüququn ən mühüm prinsiplərindən birinin – insan hüquq və azadlıqlarına hörmət edilməsi prinsipinin kobud və kütləvi pozuntusu idi.

Baş vermiş faciə nəticəsində BMT-nin Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt və digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

20 Yanvar hadisələri zamanı törədilən əməllər insan hüquqlarını kobud və kütləvi şəkildə pozan, beynəlxalq hüquq, o cümlədən beynəlxalq humanitar hüquq normalarına açıq-aşkar hörmətsizliklə yanaşılan və Azərbaycanın suverenliyi, müstəqilliyi əleyhinə yönəlmiş silahlı təcavüz aktı olmaqla yanaşı, eyni zamanda, insanlıq əleyhinə cinayətdir.

Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz nəticəsində baş vermiş qanlı 20 Yanvar hadisələrinin, bəşəriyyət və insanlıq əleyhinə yönəlmiş cinayət kimi, beynəlxalq hüquq çərçivəsində qiymətləndiriləcəyinə, bu cinayəti törədənlərin qanun qarşısında cavab verəcəyinə və cinayətkarların cəzasız qalmayacağına inanırıq.

Beynəlxalq təşkilatları və dünya ictimaiyyətini beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul olunmuş prinsip və normalarına zidd olaraq insan hüquqlarının kobudcasına pozulması ilə nəticələnmiş 20 Yanvar faciəsinə tezliklə hüquqi qiymət verməyə çağırırıq.

Səbinə Əliyeva

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

19 yanvar 2023-cü il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

Ombudsman 20 Yanvar faciəsinin 34-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanat yayıb (19 yanvar 2024)

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Səbinə Əliyeva 20 Yanvar faciəsinin 34-cü ildönümü ilə əlaqədar bəyanat yayıb.

Ombudsman Aparatından AZƏRTAC-a daxil olan bəyanatda bildirilir: “Azərbaycanın şanlı tarixində həm faciəli, həm də qəhrəmanlıq səhifələrindən biri kimi silinməz iz buraxmış 20 Yanvar hadisələrindən 34 il ötür.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakıya daxil olmuş sovet qoşunları Ermənistanın təcavüzkarlıq siyasətinin keçmiş SSRİ rəhbərliyi tərəfindən açıq dəstəklənməsinə etiraz edən dinc əhaliyə qarşı amansız qırğınlar törətmişdir.

İnsanlığ əleyhinə törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi tarixə yazılmış bu terror aktı nəticəsində Bakıda və Azərbaycanın bir neçə rayonunda qadınlar, uşaqlar və qocalar da daxil olmaqla 150 dinc sakin öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilmişdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyev hər zaman olduğu kimi, bu çətin gündə də xalqının yanında olmuş, insanlığ əleyhinə törədilmiş bu cinayətin dünyaya çatdırılması məqsədilə 1990-cı il yanvarın 21-də ailə üzvləri ilə birgə ölkəmizin Moskva şəhərindəki nümayəndəliyində mətbuat konfransı keçirmiş, keçmiş SSRİ rəhbərliyini bu hərbi müdaxilə ilə bağlı pisləyən kəskin bəyanatla çıxış etmişdir. Hakimiyyətə qayıdışından sonra Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən bu cinayətə siyasi-hüquqi münasibət bildirilmiş, 20 Yanvar tarixi Ümumxalq Hüzn Günü elan olunmuşdur.

Mülki əhaliyə, o cümlədən qadınlara, uşaqlara və qocalara qarşı xüsusi qəddarlıqla törədilmiş bu hərbi təcavüz nəticəsində beynəlxalq hüququn insan hüquq və azadlıqlarına hörmət olunması prinsipi, eləcə də Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin, “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın və digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin müddəaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Beynəlxalq təşkilatlara və dünya ictimaiyyətinə dəfələrlə müraciətlər edilməsinə baxmayaraq, insanlığ əleyhinə törədilmiş bu cinayətə hələ də hüquqi qiymət verilməmiş, bu qanlı cinayəti törətmiş şəxslər məsuliyyətə cəlb edilməmişlər.

Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili olaraq, beynəlxalq təşkilatları dinc əhaliyə qarşı törədilmiş və insan hüquqlarının kobud şəkildə pozulması ilə nəticələnmiş bu amansız cinayətə hüquqi qiymət verməyə, təqsirkar şəxslərin ədalət mühakiməsi qarşısında cavab vermələri məqsədilə qətiyyətli addımlar atmağa çağırıram”.

Bəyanat BMT-nin Baş katibinə və bir sıra qurumlarına, o cümlədən Təhlükəsizlik Şurasına, İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, eləcə də Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar institutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları

Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilib.

Səbinə Əliyeva

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

19 yanvar 2024-cü il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.

Ombudsman 20 Yanvar faciəsinin 35-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanat yayıb (17 yanvar 2025)

Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Səbinə Əliyeva 20 Yanvar faciəsinin 35-ci ildönümü ilə əlaqədar bəyanat yayıb.

Bəyanatda deyilir: “Azərbaycan xalqının milli azadlıq ruhunun, müstəqillik arzusunun qarşısının alınması məqsədilə keçmiş SSRİ qoşunlarının 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə mülki əhaliyə qarşı amansızcasına törətdiyi qanlı hadisədən – 20 Yanvar faciəsindən 35 il ötür.

Ölkəmizə qarşı keçmiş SSRİ rəhbərliyinin qərəzli münasibətinə, tarixi torpaqlarımız olan indiki Ermənistanın ərazisindən azərbaycanlıların deportasiyasına və Azərbaycana qarşı Ermənistanın əsassız ərazi iddialarına etiraz edən xalqımızın iradəsini qırmaq üçün insanlıq əleyhinə törədilmiş bu ağır cinayət nəticəsində Bakıda və respublikamızın digər bir neçə rayon və şəhərlərində qadınlar, uşaqlar və qocalar da daxil olmaqla 150 nəfər dinc sakin öldürülüb, 744 nəfər yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz olaraq həbs edilib.

Həmin gün azadlıq naminə meydanlara çıxan xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsi olmaqla yanaşı, silahsız insanların qorxmadan şərəf və ləyaqətlə azadlıq uğrunda mübarizə apardığı tarixi bir gündür. Günahsız insanlara qarşı vəhşicəsinə törədilmiş terror aktına baxmayaraq, Azərbaycan xalqı öz müstəqilliyinə qovuşub.

Xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev təzyiqlərə və həyatına yarana biləcək təhlükəyə baxmayaraq, 1990-cı il 21 yanvar tarixində ailə üzvləri ilə birlikdə Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək mətbuat konfransı keçirib, sərt bəyanat verərək bu ağır cinayətin SSRİ rəhbərliyi tərəfindən törədildiyini dünya ictimaiyyətinə çatdırıb. Yalnız Ulu Öndər Heydər Əliyev yenidən ölkə rəhbərliyinə qayıtdıqdan sonra 1994-cü ildə 20 Yanvar hadisələrinə siyasi-hüquqi qiymət verildi.

Beynəlxalq təşkilatların və dünya ictimaiyyətinin həmin dövrdə bu hadisənin törədilməsini qınamaması daha sonra ermənilər tərəfindən torpaqlarımızın işğal olunmasına və xalqımıza qarşı soyqırım aktlarının törədilməsinə rəvac verib.

Ovaxtkı SSRİ rəhbərliyinin əmri ilə icra olunmuş insanlıq əleyhinə cinayət nəticəsində BMT-nin Nizamnaməsi, beynəlxalq hüququn ümumtanınmış norma və prinsipləri, o cümlədən keçmiş Sovet İttifaqının iştirakçısı olduğu beynəlxalq müqavilələrin tələbləri kobud şəkildə pozulmuş və insan hüquqları ciddi şəkildə tapdalanıb.

Lakin təəssüflə qeyd etmək istərdik ki, beynəlxalq təşkilatlara və dünya ictimaiyyətinə dəfələrlə müraciətlər edilməsinə baxmayaraq, insanlıq əleyhinə törədilmiş bu cinayətə hələ də hüquqi qiymət verilməmiş, həmin qanlı cinayəti törətmiş şəxslər məsuliyyətdən kənar qalıblar.

Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) olaraq, beynəlxalq cinayətlərin ən ağır növlərindən biri olan insanlıq əleyhinə cinayət kimi 20 Yanvar hadisələrinin tövsif edilməsini və bu cinayətləri törətmiş hərbi qulluqçularla yanaşı, onların icrasına əmr verən şəxslərin də cinayət məsuliyyətinə cəlb

olunmasını təmin etmək üçün beynəlxalq təşkilatları və dünya ictimaiyyətini ədalətli mövqə nümayiş etdirməyə çağırıram”.

Qeyd edək ki, bəyanat BMT-nin Baş katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Türk Dövlətləri Ombudsmanlar və Milli İnsan Hüquqları İnstitutları Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilib.

Səbinə Əliyeva

Azərbaycan Respublikasının

İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili

(Ombudsman)

17 yanvar 2025-ci il

***

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarına, BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına, UNICEF-in, UNESCO-nun, Avropa İttifaqının, Avropa Şurasının, ATƏT-in rəhbərlərinə, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və bu quruma üzv dövlətlərin Ombudsmanlar Assosiasiyasına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyasına, Avropa Uşaq Hüquqları Ombudsmanları Şəbəkəsinə, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, müxtəlif ölkələrin ombudsmanlarına və milli insan hüquqları institutlarına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, Azərbaycanın diaspor təşkilatlarına göndərilmişdir.